

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Andra kammaren.

Nr 42.

Lördagen den 21 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Anställdes gemensam omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 66 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att motionen II:157 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av motionen II:157 medgivit, att domänverkets berörda fordran av Adrian Elvstrand i Helgebodafors må nedsättas från 5,420 kronor 33 öre till 4,420 kronor 33 öre.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 25 Ja och 138 Nej.

Den omröstning över ovan intagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med ..... 45 Ja och 69 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller .. 25 Ja och 138 Nej, sammanräkningen visade ..... 70 Ja och 207 Nej.

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 2.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 302, till riksdagen, angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Per Albin *Hansson* att i riksdagens andra kammare uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern *Hansson*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 303, angående vissa grundlagsfrågor.

§ 3.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41, i vad angår finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 202, i anledning av väckt motion angående rätt till viss löneturs- och tjänsteårsberäkning för statsanställda, vilka fullgjort eller fullgöra värnplikt, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Anslag till det civila luftskyddet. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet jämte i ämnet väckta motioner.

I anslutning till vissa i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln (punkterna 188—191 och 193—197) gjorda framställningar hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 272, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 maj 1941, föreslagit riksdagen att

I) godkänna

a) av föredragande departementschefen förordade grunder för bidrag av statsmedel till anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter;

b) av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

II) å riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa åtskilliga anslag till det civila luftskyddet.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre inom riksdagens kamrar avgivna motioner.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 330 godkänna av departementschefen förordade grunder för bidrag av statsmedel till anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter med tagen hänsyn dock till vad utskottet i sin motivering anförte;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 240 godkänna följande personalförteckning för luftskyddsinspektionen:

*Personalförteckning.**Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.*

Befattning.	Lönegrad.
1 överingenjör	Eo 28
2 luftskyddsinspektörer	Eo 27
1 sekreterare	Eo 26;

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

III. godkänna följande avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	kronor	126,000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	195,000
3. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	10,000
Summa förslagsanslag		kronor 331,000;

IV. å riksstaten för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Luftskyddsinspektionen: Avlöningar ett förslagsanslag av 331,000 kronor;

b) till Luftskyddsinspektionen: Omkostnader ett förslagsanslag av 161,000 kronor;

c) till Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar ett reservationsanslag av 261,000 kronor;

d) till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning ett reservationsanslag av 525,000 kronor;

e) till Civilt luftskydd: Anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m. ett förslagsanslag av 495,000 kronor;

f) till Civilt luftskydd: Luftskyddsövningar ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

g) till Civilt luftskydd: Försöksverksamhet ett förslagsanslag av 65,000 kronor;

h) till Civilt luftskydd: Statens luftskyddsskola ett förslagsanslag av 40,000 kronor;

i) till Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m. ett anslag av 477,600 kronor;

j) till Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

k) till Civilt luftskydd: Arvoden till vissa luftskyddschefer m. m. ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

B. att motionen II:331 finge anses besvarad genom vad utskottet i motiveringen anförde.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrarna *Johan Bernhard Johansson, Heiding, Andersson* i Prästbol och *Andersson* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte

I. i anledning — — — utskottet i sin motivering anförde;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 240 godkänna följande personalförteckning för luftskyddsinspektionen:

*Personalförteckning.**Tjästemän å ordinarie stat.*

Befattning.	Lönegrad.
1 överdirektör	C 8
2 luftskyddsinspektörer	A 26;

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

III. godkänna följande avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor	36,000
2. Arvodet och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis	»	130,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	155,000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	10,000
Summa förslagsanslag		kronor 331,000;

IV. å riksstaten — — — av 100,000 kronor;

B. att motionen — — — utskottet i motiveringen anført.

2) av herr *Andrén*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Malmö: Herr talman! Utskottet är ju i denna fråga enigt utom på en punkt, där det föreligger en reservation, nämligen huruvida några av luftskyddsinspektionens tjänstemän i ledande ställning skola anställas såsom ordinarie eller ej. Reservationen upptar här regeringens förslag om att tre av tjänstemännen skola erhålla ordinarie anställning. Utskottets förslag går ut på att ingen av tjänstemännen för närvarande skall anställas som ordinarie, men upptar i stället fyra befattningar på extra ordinarie stat.

Det är klart, att det kan finnas delade meningar om, hur man bör förfara härvidlag, men vi reservanter ha ansett, att icke endast starka utan övervägande skäl tala för ett bifall till det förslag, som regeringen framlagt. Utskottets avslagsyrkande härvidlag bygger på uttalanden, som äro gjorda av statskontoret och av allmänna lönenämnden. Statskontoret anför bl. a., att det för närvarande icke är möjligt att beräkna hur stor arbetsbördan kommer att bli för luftskyddsinspektionen under normala förhållanden, då man icke vet vilka krav som komma att ställas på organisationen, när det åter blir fredliga förhållanden i världen. Allmänna lönenämnden säger ungefär detsamma, men framhåller därjämte, att man icke nu på detta område bör skapa en fast organisation, som försvårar en anpassning efter förhållandena under fredstid. Enligt dessa myndigheters mening skulle alltså organisationen icke nu kunna överblickas för fredsförhållanden och därför anser man att tjänstemännen icke böra göras till ordinarie.

Vi reservanter ha, i anslutning till den av departementschefen uttalade uppfattningen, ansett att hur än organisationen kommer att se ut under fredstid, behövs det även då ett antal fast anställda tjänstemän. Regeringen har för övrigt själv gjort en mycket stor ändring i det förslag, som härvidlag framlagts av luftskyddsinspektionen och där det föreslogs icke mindre än tio ordinarie tjänstemannabefattningar. Regeringen har ju stannat vid tre, nämligen chefen och två luftskyddsinspektörer. Vi reservanter anse icke heller, att anställandet enligt regeringens förslag av dessa tre tjänstemän på ordinarie stat behöver få något avgörande på utformningen av den framtida organisationen eller försvåra anpassningen till fredliga förhållanden.

Utskottet har i sin motivering bl. a. pekat på att under normala tider skulle verksamheten kunna övertagas av försvarsväsendets personal. Till detta skulle jag från reservanthåll vilja anföra, att oavsett under vilken central myndighet luftskyddsinspektionen kommer att höra under mer normala tider, är det önskvärt att den gamla personalen får följa med.

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

Bland övriga enligt vår mening starka skäl, som från departementschefens sida anförts, vilja vi framhålla följande. Det är många stora arbetsuppgifter, som vänta luftskyddsinspektionen. Den skall bl. a. se till, att inte den materiel förfäres, som har inköpts för luftskyddets räkning. Det har beräknats att det finns sådan materiel av olika slag för omkring 50 miljoner kronor här i landet, och det gäller att väl vårda denna. Även av den orsaken är det nödvändigt att man på bästa och mest förståndiga sätt organiserar luftskyddsinspektionen. Men det är ej heller bra att det på ledande poster inom luftskyddsinspektionen sker alltför täta tjänstemannaombyten, därför att organisationen får då inte den fasthet, som är behövlig under nuvarande tider. Om inte inspektionens chefstjänstemän erhålla fastare ställning än nu, finns det ingen som helst garanti för att inte från deras sida en omflyttning kan komma att företagas inom en ganska näraliggande framtid.

För min del skulle jag även vilja framhålla, att när det gäller statens tjänstemän bör man, då skäl härtill föreligga, se till att åt vederbörande ges en fastare ställning än vad som här är fallet. Den hänsynen tycker jag, att staten bör taga till sina anställda.

Det är dessa skäl, som bestämt oss reservanter för att ansluta oss till de synpunkter, som departementschefen här anført. Icke minst under nuvarande förhållanden är det viktigt, att denna angelägenhet ordnas på bästa sätt, och enligt vår mening gör riksdagens andra kammare klokt i att liksom första kammaren biträda reservationen, vilken ju innebär ett bifall till regeringens förslag på denna punkt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Lindqvist*.

Herr *Lindberg* i Umeå: Herr talman! Den ståndpunkt, som statsutskottets majoritet intagit i denna fråga, har influerats av att både statskontoret och allmänna lönenämnden i sina här avgivna yttranden mycket bestämt avstyrkt, att luftskyddsinspektionen nu skulle göras till ett permanent civilt ämbetsverk. Motivet för detta avstyrkande har varit, att det nu måste vara mycket svårt att bedöma vilka arbetsuppgifter, som vid en återgång till mera normala förhållanden framdeles kunna komma att åvila luftskyddsinspektionen. Statskontoret påpekar: »Med hänsyn till att luftskyddsinspektionen börjat sin verksamhet redan år 1937 torde det icke vara obefogat att antaga, att dess allmänt planläggande och organisatoriska verksamhet — åtminstone i stort sett — nu bör vara avslutad och att de arbetsuppgifter, som i fortsättningen komma att åvila inspektionen, i huvudsak äro av inspicierande och kontrollerande natur.» — Statskontoret menar därför att tidpunkten nu rent av vore inne för »ett allsidigt övervägande, om och i vad mån inspektionens organisation kan beskäras».

Luftskyddsinspektionen hade föreslagit, att det inom inspektionen skulle inrättas tio ordinarie och lika många extra ordinarie befattningar. I propositionen har detta program skurits ned till tre ordinarie befattningar, inberäknat chefsposten, och tre extra ordinarie. Inom statsutskottets fjärde avdelning, som haft att förbereda behandla denna fråga, kunde man inte ens vara med på detta begränsade program. En majoritet inom fjärde avdelningen — dess talan har här förts av herr Olof Andersson — ansåg sig emellertid kunna gå med på att det inrättades tre ordinarie befattningar men däremot icke några extra ordinarie.

Jag för min del har ansett, att när man är så oviss, som fallet är, om inspektionens arbetsuppgifter i en framtid, är det olämpligt att nu inrätta några

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

ordinarie tjänster där och att man bör nöja sig med vad allmänna lönenämnden ansett sig kunna gå med på, nämligen inrättandet av ett antal extra ordinarie befattningar. Jag är nämligen av den uppfattningen — och den har ju vunnit stöd av en majoritet inom statsutskottet — att luftskyddsinspektionens verksamhet under mer normala förhållanden med fördel kan övertagas av försvarsväsendets personal, som ju under senare tid mycket avsevärt utökats. Detta gäller inte minst förvaringen och tillsynen av den materiel till mycket stora värden, som anskaffats för det civila luftskyddets behov. Jag har svårt att föreställa mig, att det under mer normala förhållanden skall vara möjligt att undgå att låta försvarsväsendets folk taga hand om denna luftskyddsmateriel, och då måste det också vara lämpligt att låta den militära personalen fylla inspektionens uppgifter, en verksamhet som den ju måste vara synnerligen väl skickad för.

Det har vid föredragningen inom fjärde avdelningen av statssekreterare Erlander i socialdepartementet upplysts om att man haft vissa besvärligheter med ordnandet av personalfrågorna inom luftskyddsinspektionen och att detta varit ett av motiven, och ett mycket viktigt sådant, för att man ville ge en viss del av denna personal en fastare anställningsform. Samma motiv kan emellertid säkert återopas, därest det skulle falla någon in att föreslå att åt något av våra krisorgan skulle ges en fastare organisatorisk ställning. Jag anför som exempel utrymningskommissionen, till vilken vi ju vid nästa punkt på föredragningslistan ha att lämna anslag. Man har även där haft vissa besvärligheter när det gäller personalen, men jag har inte hört, att någon skulle vara betänkt på att förvandla utrymningskommissionen till ett permanent civilt ämbetsverk. Kan man inom den kommissionen och inom andra av krisen och kriget betingade speciella organ hjälpligt klara sig fram med provisorier, bör man kunna göra det även inom luftskyddsinspektionen.

Vi äro några stycken i statsutskottet, som ha i speciellt uppdrag att se till att största möjliga sparsamhet iakttages. Vi göra väl var och en det lilla vi kunna, men det är verkligen inte uppmuntrande att se, att besparingssträvandena ge ett ganska klen resultats, när ärendena komma inför riksdagen. Så snart en besparing föreslås eller återhållsamhet rekommenderas, möter detta mycket energiskt motstånd. Bakom yrkandet om försiktighet i fråga om luftskyddsinspektionens organisation, så att man nu icke gör inspektionen till ett permanent civilt ämbetsverk, stå nu förutom statskontoret och allmänna lönenämnden även fyra utskottsledamöter, som tillika tillhöra krisrevisionen, samt de medlemmar där som tillhöra den speciella besparingskommittén. Alla dessa mena, att man bör kunna vänta någon tid och se, innan man slår fast, att luftskyddsinspektionen skall bli ett civilt ämbetsverk, och alla dessa mena, att det med god vilja på alla håll bör gå väl att ha ett provisorium åtminstone ännu en tid. Men i första kammaren har man, till synes utan varje betänklighet, gått med på att nu skall detta ämbetsverk byggas upp. Vad statskontoret, allmänna lönenämnden, krisrevisionen och besparingskommitténs medlemmar ha för åsikt har inte rört första kammarens majoritet ett dyft. Med sådana exempel för ögonen kan man verkligen ifrågasätta, vad det skall tjäna till att staten håller sig med en speciell besparingsexpertis. Det tycks, som om den gott skulle kunna undvaras. Man kunde ju på det sättet åtminstone spara kostnaderna för denna expertis.

Det finns ännu ett skäl att anföra i detta sammanhang av, som åtminstone jag tycker, en viss tyngd. Med anledning av vad herr Olof Andersson yttrade i slutet av sitt anförande tillåter jag mig att, alldeles i motsats till den uppfattning han uttalade, ifrågasätta, om det överhuvud taget på det område varom här är fråga — där man väl ännu under åtskillig tid framåt rör sig på en

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

ganska osäker grund i fråga om vad som är de effektivaste medlen och metoderna för luftskyddet och där ett gott resultat av arbetet är beroende av ledningens initiativkraft och goda omdöme — kan vara lämpligt med en anordning som försvårar eller omöjliggör eventuellt behövt personskifte inom ledningen. Jag tror, att det är viktigt, att man icke vidtar någon åtgärd som kan bli hinderlig för en strävan att få den rätte mannen på den rätta platsen.

Med vad jag här sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **Magnusson:** Herr talman! Man kan ju lämna därhän, huruvida den föregående talarens jämförelse mellan luftskyddsinspektionen och utrymningskommissionen har något större bevisvärde, men man kan dock vara av den mening, att det yrkande som han framfört och överhuvud taget hans inställning är den i föreliggande fall riktigaste.

När vi inom allmänna lönenämnden, för övrigt mycket ingående, prövade denna fråga, kommo vi till det resultatet, att även om man tillmäter luftskyddsinspektionen en mycket stor betydelse, så bör man ändå undvika att nu gå så långt, att man gör befattningarna där till ordinarie och därigenom försvårar möjligheten att senare verkställa en som nödvändig och klok befunnen omorganisation eller förändring. Med den stadga och den säkerhet som de extra ordinarie tjänstemännen för närvarande ha inom statsförvaltningen bör det vara möjligt att, när man inrättar sådana tjänster, erhålla tillräckligt kvalificerat folk för utförande av å luftskyddsinspektionen vilande uppgifter. Men man skall inte bortse från att, även om luftskyddet nu är en fråga av utomordentlig vikt och betydelse och även om den kommer att så bli i framtiden, man väl ändå förnuftigtvis får räkna med att inom en närmare eller fjärrare liggande framtid men dock inom den tid, då de tillsatta tjänstemännen fortfarande skola tjänstgöra, det inträder sådana förhållanden, att en viss omändring och, som man hoppas, förenkling av inspektionens uppgift rimligen kan och bör genomföras.

Det är dessa skäl som gjort, att vi inom den allmänna lönenämnden ansett, att man nu borde undvika att inrätta ordinarie tjänster vid luftskyddsinspektionen. För min del ansluter jag mig till denna uppfattning och ber sålunda att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller:** Herr talman! Beträffande detta spørsmål har statsutskottet så till vida rätt, att man självfallet icke skall inrätta ett stort ämbetsverk för luftskyddsinspektionen, och därför har också regeringen avböjt att framlägga för riksdagen det organisationsförslag som avgivits av luftskyddsinspektionen själv.

Men när vi vid prövningen av ärendet hade att taga ställning inte bara till luftskyddsinspektionens förslag i dess helhet utan även till spørsmålet, om det ändå inte vore rimligt att ge den en något fastare organisation åtminstone till en viss grad, så ställde vi oss den frågan, huruvida icke, om man gör den nuvarande luftskyddsinspektören ungefär jämställd med en överdirektör på sexårsförordnande, såsom man nu brukar organisera ämbetsverken, det då kommer att visa sig, att det under alla omständigheter i spetsen för luftskyddsinspektionen, oavsett inom vilket departement den skall ligga, måste finnas en chef. Vi frågade oss vidare, om det vore att föregripa utvecklingen att tillåta att ytterligare två tjänstemän finge ordinarie ställning med vanlig fullmakt i lönegrad A 26. Den är ju icke på långt när så hög som en byråchefstjänst. Vi frågade oss, om det kunde vara att föregripa en eventuellt kommande, egentligen självfallen nedskärning av luftskyddsinspektionen, och vi sade

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

oss, att likaväl som det alltid kommer att finnas behov av en chef för luftskyddsinspektionen, lika väl kommer det att finnas behov av åtminstone två tjänstemän i mera ledande ställning i lönegraden A 26, d. v. s. jämställda med förste kanslissekreterare i Kungl. Maj:ts kansli. Detta gjorde, att vi ansågo oss kunna anhålla, att riksdagen skulle tillåta, att dessa tjänstemän finge en fastare ställning, än de förut haft.

Vi ha under de gångna fyra åren — det är klart att det till Kungl. Maj:ts tidigare kommit framställningar i detta syfte — tillbakavisat sådana framställningar med hänvisning till det nuvarande tillståndet och till att den oerhört kraftiga forcering som ägt rum krävt en personal av en storleksordning som under fredliga förhållanden icke gärna kan komma i fråga. Men nu ha vi så pass lång erfarenhet av det arbete som måste påvila luftskyddsinspektionen, att vi måste säga oss, att mindre komma aldrig arbetsuppgifterna att bli än att det åtminstone kräves en personal på mera ledande poster av den storleksordning som här föreslagits. Det är för mig fullkomligt självklart, och jag måste säga mig, när jag läste utskottets utlåtande, att utskottet självt synes ha haft en känsla av att det icke räcker att säga, att man kan skära ned luftskyddsorganisationen i framtiden, eftersom det uttryckligen förklaras, att inspektionens uppgifter under normala förhållanden kunna med fördel övertagas av försvarsväsendets personal.

Ja, ärade kammarledamöter, när luftskyddsinspektionen på sin tid skulle inrättas, förekom det en ingående överläggning i frågan, huruvida luftskyddsinspektionen skulle förläggas till försvarsdepartementet eller till socialdepartementet. Personligen var jag mest böjd för att den skulle läggas under försvarsdepartementet, men jag medger, att mitt skäl icke var särskilt starkt ur saklig synpunkt. Jag tyckte, att socialdepartementet hade tillräckligt omfattande arbete ändå utan att även luftskyddsinspektionen skulle förläggas dit. Emellertid anfördes det häremot, att luftskyddet icke skulle bli en militär organisation. Luftskyddsinspektionen och luftskyddsarbetet skulle ha i sin tjänst personal som i väsentliga stycken förut var tilldelad verk hörande under socialdepartementet, nämligen bland annat ett par av de viktigaste, polisväsendet och sjukvårdsväsendet. Det var personal från dessa som behövde tagas i anspråk, om luftskyddet skulle träda i funktion, jämte brandkåren, som ju ligger under kommunikationsdepartementet. Under sådana omständigheter, då regeringens övriga ledamöter i stort sett ansågo, att det vore riktigt att göra luftskyddsinspektionen till ett civilt ämbetsverk och lägga den under socialdepartementet, då kunde jag icke med någon styrka hävda, att den icke skulle ligga under detta departement, för vilket jag även den gången var chef. Detta är alltså en fråga som på den tiden avgjordes, och, jag vill säga, icke minst på grund av de militära myndigheternas yrkande blev luftskyddsinspektionen förlagd under socialdepartementet.

Nu säger utskottet, att dessa uppgifter skulle med fördel kunna övertas av försvarsväsendets personal. Jag tror, att det vore ganska farligt att nu räkna ett finger åt den uppfattningen, att vi skulle militarisera det civila luftskyddet. Det ligger i sakens natur, att om det överhuvud taget finns en mening i den tanke som ligger bakom här, då skall detta verk ställas under militärt befäl. Det skall med andra ord få en organisation som icke är av civil natur. Jag vet mycket väl, att det för närvarande finns strävanden som bl. a. avse att ställa även det lokala luftskyddet under — förlåt att jag säger det — pensionerade militärer. Men jag hade verkligen icke trott, att statsutskottet så utan vidare skulle nappa på en tankegång av denna beskaffenhet. Nu säger jag, att detta spelar ändå ingen roll, därför att även om man slutligen kommer till den uppfattningen, att luftskyddet lämpligen kan inordnas under försvars-

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

departementet, så hävdar jag, att det under alla omständigheter skall ha en civil chef, att det skall vara ett efter civila grunder organiserat verk och icke ett efter militära grunder organiserat verk inom försvarsdepartementet.

När jag hörde herr Lindberg, som jag tyckte ändå något onödigt emfatiskt tala om besparingssträvandena och besparingsexpertisen som står bakom hela denna sak, så kunde jag icke underlåta att göra mig den frågan: ha vi den erfarenheten att den militära organisationen blir billigare? Är det icke i regel så, att militära organisationer visserligen bli mycket effektiva — alla måste ju erkänna att de åtminstone i regel bli effektiva — men att denna effektivitet kostar dock mycket, mycket pengar och i allmänhet en mycket stor personal? Ur besparingssynpunkt får jag därför säga, att den tanke, som tydligen föresvävat statsutskottet, vill jag icke giva alltför mycket för.

När nu i brist — vågar jag säga — på andra argument man med sådan styrka framhåller, att statskontoret, lönenämnden och besparingsexpertisen stå bakom statsutskottets majoritet, så vill jag bara fästa uppmärksamheten på två omständigheter.

I den avdelning, som handlade detta ärende i statsutskottet och som ju hade tillfälle till en mera grundlig genomgång av de förslag, som hade förelagts riksdagen, var herr Lindberg ensam, under det att alla övriga ledamöter på denna avdelning, som handlade ärendet, läto övertyga sig om att åtminstone dessa tre tjänster, som man strider om, skulle lämpligen kunna få en fastare ställning. När då ärendet kom till statsutskottet, utvecklade, förmodar jag, herr Lindberg med all den våltalighet han är mäktig, hur viktigt det var att följa hans linje, bland annat ur besparingssynpunkt. Jag medger, att det är en av mina försyndelser denna riksdag, att denna fråga kommit så sent under statsutskottets och riksdagens prövning. Men jag måste ju föreställa mig, att avdelningen i alla fall penetrerade detta ämne litet grundligare än som var möjligt vid statsutskottets plenum. Jag menar, att det förhåller sig ej så, att de ledamöter, som reserverat sig, äro ledamöter vilka som helst, utan det är de ledamöter, som ha haft anledning att i statsutskottsarbetet på ett mycket grundligare sätt sätta sig in i ärendet än de övriga ledamöterna av statsutskottet. Intet ont om dem för det, ty det har varit för hetsigt under den sista tiden! Men så har statskontorets ståndpunkt framhävts och det med kraftigt patos. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på följande. I statskontoret finnes det en expert, nämligen statskommisarien Johnsson, som har följt luftskyddsinspektionens arbete sedan åtskilliga månader på särskilt uppdrag av Kungl. Maj:t, men på rekommendation av statskontoret förstås. Denne, som har haft tillfälle att bredvid sin statskommisariatjänst dagligen följa luftskyddsinspektionens arbete, har reserverat sig mot statskontorets avstyrkande och gått praktiskt taget precis på den linje som reservanterna i statsutskottet ha följt.

Jag är mycket villig att för min del erkänna, att statskontoret är ett utmärkt ämbetsverk och att det — höll jag på att säga — bara följer sina traditioner och uppgifter, när det söker begränsa bland annat inrättandet av sådana här tjänster. Men jag måste ju säga mig, att ur auktoritativ synpunkt är väl icke den, som grundligt genom månaders arbete har satt sig in i luftskyddsverksamheten, en nullitet, medan däremot statskontoret, som icke haft anledning och tillfälle att närmare följa denna verksamhet, skulle vara den största auktoriteten på detta område. Jag måste för min del säga, att jag tror, att statsutskottet har förhastat sig.

Även om det icke skall tillmätas någon större betydelse, måste det väl ändå anses vara något signifikativt, att utskottet icke i första kammaren kunde mönstra mera än några få av utskottets egna ledamöter vid den votering, som ägde rum där mellan reservanterna och utskottet. Jag nämner det därför, att

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

även om första kammarens exempel icke alltid är så efterföljansvärt, kan det ändå anses ha någon betydelse, att utskottet där inne ej lyckades övertyga mer än på sin höjd ett par ledamöter utanför statsutskottets led om riktigheten av den ståndpunkt majoriteten kommit till under diskussionen där inne.

Sedan kan jag medgiva, att det finns ett skäl i denna sak, som man får taga vilken hänsyn till man vill, ty det har ju icke med principerna i denna sak att göra, utan är av personlig art. Den nuvarande chefen för luftskyddsinspektionen har i 25 år och något mera varit anställd i statens tjänst. Han har nämligen varit arbetschef ända sedan Södra Sveriges statsarbeten — tror jag det hette — började inom arbetslöshetskommissionen. Han har under åtskilliga år — jag skulle tro åtminstone åtta, kanske nio år — i den egenskapen åtnjutit en avlöning, som är ungefär densamma, som här föreslås för honom i överdirektörsställning.

Om jag nu ser på det förhållandet, måste jag ju säga mig, att det vore rätt rimligt åtminstone, om han efter att ha tillhört en krisorganisations chefsstab under så många år nu, när han blivit utnämnd till luftskyddsinspektör och chef för luftskyddsinspektionen, åtminstone kunde få en sådan ställning i pensionsavseende, som utan vidare berättigade honom till åtminstone jämlikhet med andra tjänstemän. Var och en kan ju förstå, att eftersom han innehaft en sådan chefsbefattning så många år, så har han ur deras synpunkt, som närmast haft med honom att göra, tjänstgjort på ett tillfredsställande, kanske till och med gott sätt. Att han nu skulle få denna fastare ställning vore, vägar jag säga, åtminstone ganska rimligt, ur såväl principiell som personlig synpunkt, eftersom ur principiell synpunkt varken herr Lindberg, statsutskottets majoritet, statskontoret eller herr Magnusson någonsin kommer ifrån det faktum, att man behöver en chef för luftskyddsinspektionen.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill bara påpeka, att vad luftskyddsinspektionens framtid beträffar, inspektionen under alla omständigheter måste handhava vissa uppgifter. Det är icke bara frågan om värden av den myekna materiel, som luftskyddsinspektionen för närvarande förfogar över. Det måste alltid finnas personal, som är utbildad för de uppgifter, som man behöver taga den i anspråk för under ett luftskyddstillstånd. Man måste ha ett särskilt organ, som följer utvecklingen för framtiden på detta område. Vi kunna ju icke här i riksdagens sista timme gå in i alla sådana detaljer, som det eljest kunde vara skäl i att beröra, beträffande de uppgifter, som komma att åvila luftskyddsinspektionen för framtiden.

Jag har den uppfattningen — jag tror att jag gav uttryck för den i svaret på en interpellation eller fråga, som ställdes vid förra riksdagen — att man så småningom måste komma fram till en sorts tjänsteplikt även beträffande luftskyddet. Att icke denna fråga forcerats, beror väsentligen därpå, att vi, eftersom luftskyddstillstånd i dag råder, ha tjänsteplikt. Följaktligen har man ej ansett det vara så brådskande att göra något åt detta. Men en vacker dag, därom är jag övertygad, måste man övergå till ett sådant system, så att man har klar en lokal, ständigt mobiliseringsfärdig organisation för luftskyddet. Det är följaktligen en uppgift, som under alla omständigheter måste fullföljas, oavsett om det är fred eller ej.

Ja, herr talman, reservanterna ha icke helt anslutit sig till det förslag, som ifrån Kungl. Maj:ts sida förelagts riksdagen. Men jag medger utan vidare, att det som de skurit bort är åtminstone mera tveksamt än det som statsutskottet därutöver har skurit bort. Statsutskottet har ju skurit bort alltsammans. Utskottet vill, att hela luftskyddsinspektionen fortfarande skall sitta på arvdestjänster. För min del hoppas jag, att andra kammaren följer reservanterna i denna sak. Jag tror, att det är den sakligt riktiga ståndpunkten.

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag tycker nog, att herr statsrådet kanske tar i något kraftigare i denna fråga än som föranletts av inläggen eller av statsutskottets ställningstagande. Allra minst har jag eller någon annan ett ögonblick sökt komma ifrån det förhållandet, att luftskyddsinspektionen måste ha en chef. Det är ju en så självklar sak att jag tycker, att vi behöva icke upptaga tiden inom riksdagen med att diskutera detta.

Vidare nämnde statsrådet någonting om exempel som vore mer eller mindre efterföljansvärda. Det är alltid så, att de exempel, som gå i samma riktning som man själv vill, äro mycket efterföljansvärda och följaktligen i detta fall för statsrådets del första kammarens exempel.

Men jag skall icke ingå på sådana detaljer. Jag kan ju vara med om att diskutera, huruvida luftskyddsinspektionen bör vara civilt eller militärt organiserad. Jag har för min del sympatier för det förstnämnda. Men jag tror icke, att den frågan i nämnvärd mån föregripes genom det uttalande, som statsutskottet gjort.

Däremot — det är skada att statsrådet nödgats avlägsna sig — måste jag med anknytning till hans uttalande, att vad som föreslagits icke var ägnat att föregripa en nedskärning i en framtid av luftskyddsinspektionen, säga ett par ord. Statsrådet nämnde nämligen, att den nuvarande personalen är av den storleksordning, att den icke i framtid kan komma i fråga. Då vill jag bara ställa kammaren inför detta: det kan aldrig bortresoneras, att en eventuell nedskärning försvåras därigenom, att personalen erhållit ordinarie ställning. Ty genom denna ställning blir den omflyttning, som kan behöva ske i samband med en nedskärning, försvårad. Det är anledningen till, att jag för min del tror, att det nu vore klokare att stanna vid e. o.-ställning. Jag tror också, att jag vågar säga, att det är icke bara statskommissarien Johnsson och statsutskottets fjärde avdelning, som haft tillfälle att någorlunda grundligt sätta sig in i denna fråga, och att alla andra, som hysa en avvikande uppfattning, ha mindre noggrann kännedom om ärendet. Jag tror nog, att litet grand hum om frågan och dess läge ha vi även på annat håll.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Jag fick nog närmast det intrycket under herr statsrådets anförande, att han bevisade åtskilligt mer än som var behöfligt, under det att han däremot brast i bevisningen på den enda punkt, som har betydelse här, nämligen frågan om man ej kan nöjaktigt ordna luftskyddsinspektionen utan att nu fastslå, att den skall bli ett permanent civilt ämbetsverk.

Jag anser, att man bör kunna under nuvarande kris- och orostid klara sig fram på samma sätt som man klarat sig hittills, d. v. s. under den tid, då man har haft att bygga upp det civila luftskyddet här i landet. Nu, när man börjat vara färdig med utrustning och organisation, menar man, att man skall fastslå, att detta skall bli ett bestående ämbetsverk. Jag tror ej, att statsrådet behöver ha den stora ängslan han gav uttryck åt här, att det civila luftskyddet skulle militariseras, därest den av utskottet uttalade meningen skulle vinna anslutning från riksdagens sida. Om jag ej är rädd för den militarism, som det här kan vara fråga om, tycker jag, att icke heller herr statsrådet behöver vara detta. När statsutskottet förklarar, att inspektionens arbetsuppgifter skulle kunna läggas på försvarsväsendets personal, så hänför sig ju detta uttalande till vad som kan vara lämpligt under normala förhållanden.

Enligt en uppgift, som jag fått och som jag tror lämnats till statsutskottet, förvaltar nu luftskyddsinspektionen materiel till en kostnad av 50 miljoner

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

kronor. Tänk er nu, att vi någon gång komma in i fredliga och normala förhållanden. Tro ni, mina damer och herrar, att en svensk regering och en svensk riksdag komma att finna det vara rimligt och riktigt, att man upprätthåller en särskild civil organisation för att förvalta och omhändervar den för det civila luftskyddet erforderliga materielen, under det att all övrig materiel, som har med försvarsväsendet att göra, kommer att förvaltas av de militära förvaltningsorganen? Tro ni inte, att det blir tygpersonalen eller någon annan personal inom försvarsväsendet, som kommer att taga hand om denna materiel och lägga in den i de militära förråden? Eller tro ni, att man kommer att hyra särskilda civila lokaler för denna materiel? Jag tror icke på detta. Jag tror, att det kommer att visa sig omöjligt att undgå, att den militära personalen tager hand om åtminstone den viktigare och mera kostbara delen av denna materiel. Det blir då ganska naturligt, att de människor, som syssla med detta, också få vara inspektörer för det civila luftskyddet.

Jag har aldrig hävdat uppfattningen, att det lokala luftskyddet, brandväsendet t. ex., skulle ställas under militärt befäl. Det står icke under militärt befäl och det behöver icke i framtiden göra det heller. Det står under brandbefäl för närvarande och kommer att göra så i fortsättningen.

Herr statsrådet anförde, att en tjänsteman i statskontoret, som sysslat med dessa frågor, hade tillstyrkt, att man skulle gå på en linje, som ungefär sammanfaller med den av reservanterna intagna. Jag har haft tillfälle att tala med statskontorets chef om saken. Jag sade till honom häromdagen, att det var ganska egendomligt, att vad en tjänsteman i statskontoret haft för åsikt tydligen icke tillmätts betydelse av statskontoret. Ja — sade chefen — du vet hur det är! När en del vill ingenting och en del för mycket, kan man välja en kompromiss för att få saken ur världen. Det behöver ej innebära, att resultatet är just det, som medlaren menar vara det absolut riktiga.

Jag vill till sist säga, att jag icke har några illusioner i fråga om den slutliga utgången av behandlingen av detta ärende efter det beslut, som fattades i första kammaren och den argumentation, som anförts av statsrådet. Jag har emellertid trott, att det kunde vara nyttigt, att det någon gång i riksdagen erinras om, att det kan vara lämpligt att åtminstone på något område söka spara några kronor.

Herr *Spångberg* instämde häruti.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag skall icke ingå på frågan, huruvida det är lämpligast, att detta luftskydd ordnas under civil eller militär organisation. Men jag begärde ordet, när jag hörde herr statsrådet liksom vilja göra gällande, att flertalet av statsutskottets ledamöter intagit sin ståndpunkt i all hast utan att hava satt sig in i frågan. Han ville göra gällande, att det var endast fjärde avdelningen, som närmast sysslat med densamma och att flertalet ledamöter av denna avdelning, som fått särskild information, vore av den meningen, att man borde gå på det förslag, som nu innefattas i reservationen. Jag har visserligen icke varit ledamot av fjärde avdelningen och hört de informationer, som lämnats. Men var och en känner till, att de informationer, som man brukar få vid sådana där föredragningar angående propositioner, äro egentligen ingenting nytt utan mest vad som står i propositionen och som var och en kan sätta sig in i utan föredragning. Ätminstone har jag gjort den erfarenheten vid föredragningarna. Jag vill säga, att jag brukar sätta mig in i saker, som skola avgöras i statsutskottet, och jag har även sökt att tränga in i detta spörsmål. Det är därför ej ett förhastat beslut

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

jag gjort mig skyldig till, då jag gått in för utskottets förslag, utan den ställningen har jag intagit efter rätt grundligt övervägande, vilket som varit det riktiga att följa i detta fall, utskottet eller reservationen.

Jag måste ju säga, att jag tycker, att utskottet har ganska bärande skäl för sitt förslag. Särskilt viktigt är just det, som herr förste vice talmannen poängterade, att man skall söka akta sig för att låsa fast en viss organisation, i synnerhet som denna organisation är avsedd för ett krisläge. Ty alla hava vi väl den uppfattningen, att detta tillstånd med luftskydd är något som skall vara övergående och icke evigt bestående. Har man ej den uppfattningen, förstår jag statsrådets mening, men har man den mening, som åtminstone jag hyser, att detta någon gång skall taga slut och vara övergående, vill man icke vara med om att låsa fast denna organisation med fast anställda. Detta har helt enkelt gjort, att vi gått på andra linjer. Ty skall denna sak avvecklas, blir det, som herr förste vice talmannen sade, vid tidpunkten därför omöjligt att bli av med alla, som ha ordinarie tjänst, utan man måste då taga hand om dem, även om man ej har någon uppgift för dem att utföra.

Statsrådet nämnde vidare, att frågan om anställandet av luftskyddschefen var en personlig fråga, och han poängterade, att denne man tjänstgjort i 25 år i vissa statliga förvaltningar. Han tyckte, att man skulle belöna honom med åtminstone rätt till pension. Jag tycker för min del, att det är ett egendomligt förfarande att söka hjälpa en person till pension. Det är antagligen första gången så sker i den svenska riksdagens historia, att man inrättar en ordinarie tjänst för detta ändamål. Ty personen i fråga är mellan 50 och 60 år, jag skulle tro närmare 60 år. Aldrig har jag hört, att man för att få pension åt någon inrättar en ordinarie tjänst. Man brukar i stället, om det är en förtjänstfull person, gå in till riksdagen och begära, att han pensioneras på annat sätt, om man anser honom värd detta.

Ja, herr talman, på grund av besparingshänsyn, då detta en gång skall avvecklas, anser jag att det är lyckligast, om kammaren följer utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Bergström: Herr talman! Vi ha tydligen inom statsutskottets majoritet i denna fråga haft skiftande skäl för vårt ståndpunktstagande. Jag har haft mitt speciella skäl, som jag skall be att i all korthet få redogöra för och som jag tycker är av den beskaffenheten, att det bör beaktas i detta sammanhang. Det är nämligen så, att det f. n. pågår en utredning rörande brandväsendet här i riket, en utredning, som syftar till genomförandet av en brandlagstiftning. Utredningen har vidare, såvitt jag förstått saken rätt, till syfte att ålägga kommunerna vissa förpliktelser i fråga om brandredskap. Det har i sammanhang med den frågans dryftande framställts såsom synnerligen lämpligt, att ett effektiviserat brandväsende skulle läggas under luftskyddsinspektionen. Det är alldeles uppenbart, att, om detta skall ske — frågan blir antagligen aktuell under nästa års lagtima riksdag — så kommer det att ställas alldeles speciella anspråk på luftskyddsinspektionens organisation och, efter vad jag tror, också på organisationens rekrytering. Jag har för min del ansett, att man under sådana förhållanden borde kunna låta frågan om en fastare organisation av luftskyddsinspektionen, även i den blygsamma utsträckning det här gäller, vila, till dess att man är klar med denna utredning om brandväsendet och får vetskap om, huruvida brandväsendet skall sortera under luftskyddsinspektionen eller ej. Det är ganska tydligt, att man, om man uppskjutit den nu förevarande frågans avgörande några månader, icke äventyrat någonting ifråga om luftskyddsinspektionens effektivitet. Jag vill annars gärna erkänna,

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

att det ligger mycket i vad statsrådet Möller framhöll i fråga om önskvärdheten av att få en fastare organisation för denna verksamhet. Jag skiljer mig från honom endast så tillvida, att jag av de skäl, som jag anfört, anser, att tidpunkten för genomförandet av en fastare och mera fullständig organisation borde fått anstå till nästa lagtima riksdag, då vi få frågan om brandväsendets organisation klarlagd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag har på denna punkt biträtt statsutskottets förslag och sålunda gått emot Kungl. Maj:t av besparingsskäl, som statsrådet kanske i detta fall icke har någon större respekt för. Jag anser nämligen, att man bör vänta och se. Jag inbillar mig visserligen icke, att vi ännu på många år skulle kunna avstå från att ha en organisation för luftskyddet. Organisationen måste finnas, och den måste förmodligen vara omfattande. Såvitt man nu kan se, komma nog tyvärr förhållandena ute i världen att ännu ganska länge förbliva sådana, att vi måste ha en beredskapsinstitution av detta slag. Jag har emellertid under det arbete, som jag haft tillfälle att i någon mån deltaga uti i besparingsutredningen, gjort vissa erfarenheter, som säga mig, att man är skyldig att iakttaga försiktighet. Alla förhoppningar, som hysas inom, men kanske framförallt utom riksdagen om att man skulle kunna åstadkomma väldiga besparingar på några hundratals miljoner kronor, komma säkerligen att visa sig illusoriska. I verkligheten äro de belopp, som kunna inbesparas, synnerligen blygsamma och detta därför att man, då man söker spara, träffar på den ena fasta organisationen efter den andra med ordinarie tjänstemän, som man icke kan rubba, även om allting talar för att man utan skada för det allmänna skulle kunna genom en omorganisation åstadkomma en avsevärd besparing. Detta gör, att man blir försiktig, när det blir fråga om att bygga ut en ny organisation. Det må vara sant, att det är nödvändigt att ha en luftskyddsinspektion, men denna organisation är dock av den tillfälliga karaktär, att man icke vet, hur den lämpligen bör inrättas i framtiden och under vilken myndighet den bör sortera. Allt detta har gjort, att jag i fullkomlig konsekvens med den inställning, jag har, och i konsekvens med det uppdrag, jag fått av Kungl. Maj:t på ett annat område, ansett, att jag i logikens namn måste intaga den hållning, jag intagit i statsutskottet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Erlander**: Herr talman! Här har mobiliserats en mycket betydlig sakkunskap, när det gällt att ur besparingssynpunkt granska, vad Kungl. Maj:t föreslagit, men jag undrar ändå, om man icke överdriver de risker, som ett antagande av reservationen skulle innebära i fråga om fastlåsandet av organisationen, när besparingssynpunkten får framträda så dominant som exempelvis i herr Jonssons i Eskilstuna anförande. Det förhåller sig så, att det finns gott om utrymme för indragningar inom luftskyddsinspektionen, även om dessa tre omstridda tjänster nu bliva ordinarie. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att vi, när vi sist reglerade kvartalsarvodestjänsterna, hade icke mindre än 27 befattningshavare med kvartalsarvode. Här finns ett rikt fält för herr Jonssons besparingsriver. Man kan ju undersöka, om det icke finns möjlighet att draga in några av dessa 27 befattningar. Jag tror, att det kommer att visa sig ganska besvärligt, men jag har velat lämna denna uppgift för att kammaren icke skall få den föreställningen, att, om vi binda oss för dessa tre, blir elasticiteten inom luftskyddsinspektionen så liten, att det icke finns utrymme för en hopkrympning av organisationen.

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

Herr Bergström kom med ett skäl, som enligt min mening väger tyngre än besparingssynpunkten: just nu pågår en utredning angående brandförsvaret. Det är möjligt, att det centrala organet för brandförsvaret kommer att läggas under luftskyddsinspektionen. Därför är han tveksam, om det är lämpligt att nu inrätta en fast organisation. Jag säger detsamma, som jag tillåtit mig säga, när det gällt besparingssynpunkten: frågan, om brandskyddet skall sortera under luftskyddsinspektionen, behöva vi icke taga ställning till i dag. Jag höll på att tillägga, att om vi följa utskottets förslag, så kommer det att verka som ett ställningstagande, ty den tjänst i Eo 28, som utskottet föreslår, innehas just av en överingenjör, vilken av luftskyddsinspektionen betecknats som ledare av brandskyddet och skyddsrummbyggnandet. Jag skulle därför vilja säga, att, om man i dag kan tala om ett ställningstagande på någon punkt, ter sig ett bifall till utskottets förslag närmast som ett ställningstagande till förmån för, att brandskyddet bör inordnas under luftskyddsinspektionen. Kungl. Maj:ts förslag är ju i själva verket så pass blygsamt, att man blir ganska förbluffad, när man hör den opposition, som uppstått mot förslaget. Det gäller tre ordinarie tjänster.

Herr Lindberg säger, att statsrådet icke lämnat svar på frågorna: Vad är det som brister i den nuvarande organisationen? Vad äro ni icke nöjda med? Varför kunna ni icke sköta denna krisuppgift liksom andra krisuppgifter med arvodestjänster? En av talarna i dagens debatt har sagt, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke skulle äventyra effektiviteten. Jag skulle vilja fråga herrarna: hur veta ni det? Den, som är ansvarig för luftskyddet i detta land, är chefen för socialdepartementet. Han har under den tid, som har gått, kommit till den uppfattningen, att luftskyddsinspektionen icke är det tillfälliga verk, som man tänkte den skulle bli, när den inrättades år 1937. Jag vill erinra om, att luftskyddsinspektionen, när den skapades var ämnad att fungera såsom en rådgivande inspektion. Länsstyrelserna skulle var och en i sitt län vara chefsmyndighet. Luftskyddsinspektionen skulle utfärda råd och anvisningar. Luftskyddsinspektionen skulle vara en rådgivande myndighet och var icke ämnad att bli det stora centrala ämbetsverk, som den faktiskt blivit. Luftskyddsinspektionen är för närvarande ett av de viktigaste ämbetsverken inom socialdepartementets förvaltningsområde. Det är ett ämbetsverk, genom vars kassor ha gått betydande penningmedel, ett ämbetsverk, som ideligen utsättes för ett helt annat slag av kritik än åtskilliga andra, ett ämbetsverk av vars tjänstemän från departementets sida kräves en perfekt organisation. Befattningshavarna påläggas, om situationen så kräver, en hart när obegränsad arbetsbörda. Situationen har vid flera tillfällen varit sådan, att vi nödgats uttaga personalens arbetskraft till det yttersta. Under hela den tid, som jag tillhört departementet, har det känts ganska besvärligt, att detta verk, ett av de betydelsefullaste inom departementet, är så löst organiserat, att chefen vilken dag som helst kan säga: jag är trött på detta arbete, jag innehar endast en arvodestjänst och betraktar mig icke som ämbetsman utan som en särskilt tillkallad sakkunnig. Nu vill jag icke vara med längre, utan jag går. — Det är lika otrevligt, att vi bland chefens närmaste män icke ha någon, som innehar ordinarie befattning. Även chefens närmaste man kan avgå, när han så önskar. Han kan när som helst gå tillbaka till sin kaptensbeställning eller vad han har för ordinarie syssla. Detta har känts ganska besvärligt även före krigsutbrottet i september 1939. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att det, efter var jag vill minnas i mars eller april 1939, framlades ett stort förslag till omorganisation av luftskyddsinspektionen. Kungl. Maj:t förkastade förslaget och tillkallade landshövding Hammarskjöld att utarbeta ett nytt förslag. Tyvärr blev landshövding Hammarskjölds utredningsuppdrag

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

aldrig slutfört, ty vid krigsutbrottet togs landshövding Hammarskjöld i anspråk för angelägnare och mera trängande uppgifter. Jag vill alltså fästa kammarens uppmärksamhet på, att frågan om en omorganisation väckts redan före världskrigets utbrott och således icke uppkommit först nu. Då vi icke visste, hur länge kriget skulle vara och vilka nya erfarenheter skulle komma att göras på det civila luftskyddets område, så uppsköt vi lösningen av omorganisationsfrågan. Det landshövding Hammarskjöld meddelade uppdraget återkallades. Vi gjorde också någonting annat, som kan vara viktigt att observera. Vi kunde icke bedriva en utredning om luftskyddets organisation i vanliga former; men vi voro icke tillfredsställda med den nuvarande ordningen och beslöt därför att sätta in en första klassens administrativa kraft i luftskyddsinspektionen, en person, som kunde tala om för oss, vad som brast i inspektionens arbetssätt, och hålla ett vakande öga på de administrativa former, under vilka inspektionen arbetade. Vi vände oss till statskontoret och frågade: har ni någon verkligt perfekt man för dessa uppgifter, gärna snål, men en man, som kan hjälpa oss i den föreliggande situationen? Generaldirektör Björck offrade efter mycket stor tvekan statskommisarie Johnsson. Statsrådet råkade nyss ut för att göra ett minnesfel. Under månader hade statskommisarien Johnsson icke någon annan sysselsättning än att studera luftskyddsinspektionens organisation. Han har numera, sedan de grundläggande dragen i administrationen blivit klarlagda, återgått till statskontoret och innehar inom luftskyddsinspektionen endast en befattning som sakkunnig. När den man, som vi insatt i luftskyddsinspektionen för att tillgodose bland annat sparsamhetssynpunkterna, själv säger oss, att han visserligen icke under nuvarande förhållanden kan föreslå en utvidgning av inspektionen, men att han anser de tre tjänster vara oundgängligen nödvändiga, som reservanterna i statsutskottet också ansett nödvändiga, så vill jag fråga: vad ha herrarna för sakkunskap, som uppväger den nu nämnda? Jag tycker, att saken borde vara ganska klar.

Herr Lindberg förklarade, att han resignerade inför första kammarens nu fattade beslut. Jag vill icke, att andra kammaren skall fatta sitt beslut i trötthetens tecken. Sakskälen finnas på reservanternas sida. Om andra kammaren likväl kommer till en annan uppfattning, är det självfallet, att kammaren bör, oberoende av vad första kammaren beslutat, följa utskottet. Jag anser det vara beklagligt, om så sker, och jag hoppas, att kammaren kommer att fatta samma beslut som medkammaren, redan fattat.

Herr Jonsson i Eskilstuna erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag har för min del ingalunda bestritt, att en fast luftskyddsorganisation kan behövas i framtiden, men jag vill vänta och se, hur utvecklingen kommer att gestalta sig, innan jag är beredd att medverka till att göra en sådan organisation som luftskyddsinspektionen till ordinarie. Statssekreteraren i socialdepartementet bestrider kammarledamöternas sakkunskap i denna fråga. Vi besitta i de flesta fall ingen särskild sakkunskap. Sakkunskapen finns samlad i Kungl. Maj:ts kansli i den särskilda avdelning därav, som heter socialdepartementet, och den sakkunskapen har rätt, försäkras statssekreteraren. Det är möjligt, att så är, men jag tycker, att herr Erlander bevisar litet för mycket. Först förklarar han: det är bara fråga om tre ordinarie tjänster, det är så litet, bara tre ordinarie tjänster! Ingenting mer. Det är så obetydligt, att det kan man gärna gå med på. Men sedan förklarar han, att det gäller en ofantligt viktig verksamhet. Det är fråga om den viktigaste verksamhetsgrenen inom socialdepartementet. Luftskyddsinspektionen har en oerhörd arbetsbörda. — är det icke sannolikt, att alla de, som medverka i detta viktiga arbete, komma

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

att säga: Vi arbeta så hårt. Vi arbeta mer än andra. Våra tjänster äro så betydelsefulla. Vi böra också få bliva ordinarie. — Jag känner till, hur det brukar gå till i riksdagen vid inrättande av nya ämbetsverk, och därför vill jag icke vara med om detta.

Herr **Erlander** erhö ll likaledes för kort genmäle ordet och anförde: Herr talman! Jag har icke gjort mig skyldig till någon motsägelse. Det är en liten fråga ur anslagssynpunkt och ur organisationssynpunkt. Det gäller bara inrättande av tre nya tjänster, vilka ovedersägligen komma att behövas även i framtiden. Vi komma aldrig ifrån att ha dessa tre tjänster. På samma gång gäller det en stor fråga, ty det gäller chefskapet för ett av våra viktigaste verk. Det finns ingen motsägelse i vad jag yttrat härutinnan.

Härefter yttrade:

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Utskottets talesman tycks ständigt och jämt tala om besparingar. Det är klart, att man skall vara försiktig, när det gäller tillsättandet av ordinarie tjänster och inrättandet av ett ordinarie verk. Men jag vill fråga, vari de speciella besparingsåtgärder bestå, som utskottet har i tankarna? Utskottets förslag till utgifter, som här föreligger, är det samma som reservanternas förslag, d. v. s. båda sluta på samma summa. Utskottet har tydligen för att komma till samma summa fått höja luftskyddsinspektörernas lönegradsplacering till Eo 27 från A 26, vilket, så vitt jag förstår, kommer att medföra, att befattningen, om den besättes med ordinarie innehavare nästa år och inte i år, kommer att placeras i en lönegrad högre, än som avsetts i Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan därför icke inse att talet om besparingsåtgärder kan väga så värst tungt, när nu dessa anslagssummor sluta på samma belopp. Så vitt jag förstår, måste man härvidlag också taga hänsyn till de skäl, som anförts från socialdepartementets sida, om att denna institution är nödvändig även under fredliga förhållanden, och att i varje fall åtminstone tre befattningar i chefsställning måste vara ordinarie.

Jag tycker, att de synpunkter, som tydligen varit avgörande för första kammarens ställningstagande, också borde här i kammaren väga så pass mycket, att även denna kammare bör anse sig kunna bifalla reservationen och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Bergström**: Bara en liten replik, herr talman, till herr Erlander.

Han ordade mycket om att sakkunskapen befann sig på Kungl. Maj:ts sida i den här frågan, och han ville just icke precis gå med på att det fanns så mycket av den varan i denna kammare, och det är väl riktigt. Men härtill vill jag anmärka, att när det nu är statskommissarie Johnssons stora sakkunskap, som man här kör fram med, förvånar det mig, att Kungl. Maj:t icke lagt fram luftskyddsinspektionens hela organisationsplan. Jag vet nämligen, att statskommissarie Johnsson står bakom denna utredning. Varför har man endast tagit med en liten detalj av de hithörande frågor, som hans sakkunskap omfattar?

Herr **Erlander** erhö ll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag ber endast att få hänvisa till sid. 11 i propositionen, där det framgår att åtskilliga av de tjänster, som strukits av reservanternas, men upptagits i utskottsmajoritetens förslag, icke tillstyrkts av statskommissarie Johnsson.

Anslag till det civila luftskyddet. (Forts.)

Herr **Bergström**, som jämväl erhöll ordet för kort gemäle, yttrade: Herr talman! Jag är icke okunnig därom. Jag syftade emellertid på det ursprungliga förslaget från Kungl. Maj:t, som någon gång i vintras överlämnades till luftskyddsinspektionen. Det förslaget är således icke av något äldre datum.

Vidare anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag vill endast säga ett par ord i anledning av den erinran, som herr Andersson i Malmö gjorde angående löneställningen för luftskyddsinspektören, eftersom jag hört, att påpekandet att luftskyddsinspektören enligt utskottets förslag blir placerad i högre lönegrads-placering än enligt reservanternas förslag, var en av anledningarna till att första kammaren gick på reservationen. Men detta är alldeles felaktigt. Enligt reservationen placeras vederbörande i lönegrad A 26 och enligt utskottets förslag i lönegrad Eo 27. Det innebär samma löner, ty Eo-lönerna ligga alltid en lönegrad under de ordinarie. Lönerna äro alltså desamma i detta fall enligt båda förslagen. Enligt utskottets förslag skall vidare luftskyddschefen få 16,000 kronor i arvode. Men enligt reservanternas förslag skall han placeras i lönegrad C 8, vilket innebär en lön av 16,000 kronor jämte dyrtidstillägg. Läggas 19 procents dyrtidstillägg på 10,800 kronor, blir lönen alltså tillsammans 18,052 kronor per år. Där ha vi en viss besparing. Men största besparingen blir vid en eventuell avveckling, om man inte nu låser fast de ordinarie tjänsterna.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag vet mycket väl att lönerna enligt lönegrad A 26 och lönegrad Eo 27 äro lika stora. Men jag förvånar mig över att Hansson i Rubbestad, som i lönefrågor brukar vara så försiktig, på förhand vill binda sig för denna högre lönegrad Eo 27. Om befattningen blir besatt med ordinarie innehavare nästa år, medför ju detta, att vederbörande placeras i lönegrad A 27, medan vederbörande, om platsen blir ordinarie i år, placeras i lönegrad A 26 enligt reservanternas förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 203, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Andersson i Malmö, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 71 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till statens utrymningskommission; och

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till anläggningsskapital för nya sulfitsprittfabriker.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 206, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till icke-statlig anskaffning av ambulansbilar.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för landsfiskaler m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckta motioner om ändring i avlöningsbestämmelserna för personal hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga med flera, vilka drabbats av kroppsskada, m. m.

Därvid anförde:

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag vill endast framhålla några synpunkter beträffande detta bankoutskottets utlåtande i anledning av föreliggande proposition rörande vissa efterlevandes ersättningar. Det föreslås inga särskilda regler eller bestämmelser, utan man vill lämna ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillvidare avgöra frågor om dylik ersättning. Vilka linjer som Kungl. Maj:t därvidlag har att följa, framgå dels av propositionen och dels också av bankoutskottets utlåtande. På sid. 9 heter det, att de efterlevandes ersättningar skola högst motsvara skillnaden mellan den författningsenligt utgående ersättningen och den efterlevandepension, som skulle utgå enligt av sociala försvarsberedskapskommittén framlagt förslag till krigspensionsförordning. Försvarsberedskapskommitténs förslag till krigspensionsförordning ligger sålunda till grund för den bedömning, det avgörande och det beslut, som Kungl. Maj:t skall fatta beträffande efterlevandeersättningarna. Emellertid skall det hela vara ett provisorium i alla avseenden. Meningen är, att det skall utarbetas mera bestämda regler, som skola ligga till grund för hjälp och understöd i dessa fall.

Jag skall också be att få göra några påpekanden med tanke på ett kommande nytt förslag till regler i dessa avseenden. I detta förslag från försvarsberedskapskommittén föreslås att bereda hjälp åt föräldrar, vilkas barn avlidit genom skada till följd av militärtjänstgöring. Så vitt jag förstår kan, enligt

Förordning om familjebidrag åt värnpliktiga med flera, vilka drabbats av kroppsskada, m. m.

Förordning om familjebidrag åt värnpliktiga med flera, vilka drabbats av kroppsskada, m. m. (Forts.)

detta förslag, dylik ersättning icke utgå under andra förhållanden, än om vederbörande värnpliktig lämnat underhåll till föräldrarna. Enligt min mening kan det emellertid finnas omständigheter av ekonomisk och humanitär art, som skulle kunna tala för att ersättning i en eller annan form lämnades, även om icke ett dylikt underhåll förekommit. Jag tänker nu närmast på exempelvis en hantverkare, vars hela verksamhet kanske varit beroende på att en son deltagit i arbetet. Om sonen avlider på grund av skada i militärtjänstgöring kan fadern ha behov av viss hjälp. Jag vill dessutom framhålla, att det är möjligt och troligt, att det belopp kommittén föreslagit beträffande begravningshjälpen, nämligen 250 kronor, i regel får anses vara något väl lågt. Skäl finnas därför för en viss höjning av detta belopp.

Det är dessa synpunkter, som jag velat framhålla med anledning av att ett nytt förslag så småningom måste uppgöras. Jag vill hemställa till vederbörande departementschef, som skall uppgöra det nya förslaget, att taga hänsyn, så långt det nu är möjligt, till de synpunkter, jag här framhållit.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag vill endast säga, att vi inom bankouts-kottet nog voro en smula inne på de synpunkter, som herr Andersson i Malmö lagt på saken. Utskottet har emellertid icke ansett sig kunna göra något däråt för denna gången.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat bankouts-kottets utlåtanden och memorial:

nr 74, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om pension till förre överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket fil. doktorn V. Gödels änka Berta Maria Gödel;

nr 76, angående pension åt riksgäldsfullmäktiges ordförande fil. doktorn K. E. H. Hildebrand; och

nr 77, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ombyggnad av riksbankens fastighet i Göteborg.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 11.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 23 maj 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 278, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag framlagt vissa förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehäft ett flertal inom riksdagen väckta motioner.

I motionen I: 119 av herr *Linderot*, likalydande med II: 33 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen begära upptagande av en utredning över speciellt småjordbrukets problem och att i denna utredning särskilt beaktas frågorna om prispolitikens verkningar för småjordbruket, om vägarna för att göra småjordbruket bäri-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
gare såväl genom ökad jordtilldelning som mekanisering och för övrigt de frågor som den nu nedlagda jordbruksutredningen skulle utreda samt att denna utrednings arbete så påskyndas att förslag kan framläggas till 1942 års riksdag».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning angående mjölkavgift;
- 2) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 7 juni 1935 (nr 279) angående slaktdjursavgift;
- 3) förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 11 juni 1937 (nr 369) angående utförselbevis för råg och vete;

dels ock

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering för nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna, samt

2) för budgetåret 1941/42 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av ..... kronor 80,000,000;

b) till Prisclearing för fodermedel m. m. ett reservationsanslag av ..... » 20,000,000;

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 63 och II: 96, likalydande, samt II: 233 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en rationaliserad nyodlingsverksamhet med utnyttjande av moderna maskinella hjälpmedel, i första hand för komplettering av ofullständiga jordbruk,

C. att följande motioner, nämligen I: 46 och II: 50, I: 116 och II: 150, I: 117 och II: 152, I: 119 och II: 33, I: 166, I: 168, I: 238 och II: 333, I: 239 och II: 334, I: 241, II: 99, II: 153, II: 329, II: 332 samt II: 335, måtte i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i sin motivering anfört och här ovan hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Detta jordbruksutskottets utlåtande nr 74 hör ju mycket nära samman med följande punkt på föredragningslistan, nämligen jordbruksutskottets utlåtande nr 75. Hela motiveringen för det förslag, som finnes i nästa utlåtande, återfinnes i detta utlåtande och i den proposition, som där behandlas. Jag hoppas därför, herr talman, att det icke möter några hinder att i ett sammanhang med några ord beröra de frågor, som återfinnas i dessa två utlåtanden. Jag skall för övrigt inte i någotdera ärendet framställa något yrkande.

Den centrala frågan i jordbrukspropositionen är givetvis nu som alltid prislägets höjd, bestämmandet av priserna på jordbruksprodukterna. Därvidlag har livsmedelskommissionen fastslagit tre principer. Den första innebär, att jordbruket vid normal skörd skall tillförsäkras sådana priser, att produktionskostnaderna bli täckta, vilket skulle innebära att jordbruket vid normal skörd tillförsäkras samma nettoinkomst som före kriget. Den andra grundsatsen innebär att man skall tillåta någon höjning av priserna utöver vad den första

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
grundsatsen förutsätter. Och för det tredje anser man att skörderesultatet skall få öva inflytande på prissättningen.

Den första av dessa grundsatser anser jag vara nästan självklar. Vad den tredje angår erkändes den i själva verket redan förra hösten, och det finns väl därför inte den ringaste anledning att nu sätta något frågetecken inför grundsatsen såsom sådan. Det som är nytt i det här sammanhanget och det varom olika meningar möjligtvis kunna råda är grundsatsen nummer 2, som rekommenderar en högre prisnivå än den första grundsatsen signalerar.

Under 1930-talet, då marknaden kännetecknades av varuöverflöd, tvingades vi ofta av de faktiska förhållandena att acceptera en något lägre prisnivå än man i och för sig skulle ha velat. Nu äro förhållandena rakt omvända. Jag tror att man nu som förr måste böja sig något för de krafter, som äro i rörelse på marknaden, men medan dessa krafter tidigare ha verkat emot jordbrukarna verka de för närvarande till deras förmån. Jag tror det är både nödvändigt och riktigt att i viss utsträckning acceptera dessa fakta.

Vad jag framför allt ville säga på denna punkt är emellertid, att sådana här grundsatser inrymma en rätt bred marginal, dels när det gäller att tolka själva principernas innebörd och dels när det gäller att bedöma de fakta, som en prissättning måste ta hänsyn till. I bägge fallen gives det vid den praktiska tillämpningen av dylika grundsatser så stort utrymme för en prissättning i den ena eller andra riktningen, att man inte på något sätt kan påstå, att man löst frågan om prisavvägningen i och med att man allmänt anslutit sig till dylika uttalanden. Därför förefaller det mig som om man inte kunde förutsätta, att riksdagen i och med att den accepterat dessa allmänna grundsatser är reellt delaktig i eller medansvarig för det pris, som en gång kan komma att sättas.

Förra höstens erfarenhet visar att det kan finnas rum för rätt betydande felslut. Om därför riksdagen skall ha del i och ansvar för vad som i detta fall i fortsättningen händer, tror jag det finns anledning att stryka under vad jordbruksutskottet har sagt rörande Kungl. Maj:ts fullmakt och hänvisa till vikten av att riksdagen, när genomgripande åtgärder vidtagas, blir hörd, om så utan olägenhet kan ske.

Jag har emellertid för min del alltid hyst den uppfattningen att jordbrukets ekonomiska problem inte är löst i och med att man fastställt generella priser. Det är nämligen så ställt bakom lantbrukets gemensamma front, att inkomstfördelningen kan bli mycket ojämn och för vissa grupper mycket ogynnsam. Det var med tanke på detta som jag vid riksdagens början väckte en motion, nr 99 i andra kammaren, i vilken jag föreslog att man skulle undersöka, hur förra höstens överenskommelse angående priserna hade verkat, för att man därav skulle kunna få någon ledning, när man i fortsättningen skall behandla frågan. Motionen har redovisats i en bilaga till den kungl. propositionen och är åtminstone till en del besvarad i denna bilaga. Där har livsmedelskommissionen fastslagit — så långt detta nu kan fastslås — att den förra hösten träffade överenskommelsen medfört full kompensation för jordbrukarna, inte bara beträffande produktionskostnadernas stegring utan även i fråga om skördeminskningen. Jag vet väl att dessa fakta kunna tolkas en smula olika, och jag skall inte alls ge mig in på den saken eller blanda mig i den ganska hetsiga tvist, som därvidlag emellan vissa parter har uppstått. Jag skall ur detta material endast dra den slutsatsen, att man har all anledning att i fortsättningen ännu mera än tidigare beakta jordbruksstödets verkningar, eller jordbruksinkomsternas fördelning — vilket man vill. Det kanske inte passar att tala om jordbruksstöd i den nuvarande situationen, men det är närmast en smaksak. I alla händelser är ju staten med och bestämmer på detta område, och måste följaktligen syssla med verkningarna av besluten. Det har

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

man också i viss utsträckning, jag vill säga i rätt betydande utsträckning, gjort både i den kungl. propositionen och i jordbruksutskottets utlåtande. Jag vill i det fallet särskilt uttala min glädje över att utformningen av bestämmelserna för det s. k. producentbidraget för de mindre jordbrukarna nu blivit mera fördelaktigt än förut för dessa mindre jordbrukare. Det är säkerligen en detalj i det nu framlagda förslaget, som av Sveriges småbrukare och småbönder kommer att hälsas med den allra största tillfredsställelse.

I förbigående vill jag säga, att när nu Kungl. Maj:t har en så pass vidsträckt fullmakt, hade det varit till ännu större tillfredsställelse om man hade begagnat den för att hindra, att producentbidraget under tiden 1 april och fram till 30 juni i år gick ned med ett öre. När man ändå hade bestämt sig för att återigen höja det till tre öre den 1 juli, så kunde ju Kungl. Maj:t ha begagnat sin fullmakt i det fallet lika väl som när det gällde den extra, allmänna smörsubventionen av 50 öre per kilogram. Men det är en detalj, som snart hör till det förflutna.

Det är även en annan sak, som också den är av rätt liten omfattning men som jag ändå inte vill helt förbigå, då jag anser den ha en viss principiell innebörd. Från början utgick detta producentbidrag till alla som betalade mjölkavgift, men för direktleverantörerna avvecklades bidraget i samma mån som mjölkavgifterna avvecklades. Sedan har det i huvudsak utbetalats genom mejerierna, men i viss mindre omfattning även genom andra mjölkhandlare. Enligt nu föreliggande förslag komma dessa mjölkhandlare och de till dem slutna jordbrukarna att ställas helt utanför. Jag har förvissat mig om hur det ligger till med denna sak rent kvantitativt. Det är inte mer än 260 stycken sådana handlare, som nu avkopplas. De representera enligt fjolårets siffror en mjölmängd av ungefär 1 miljon kilogram, och för närvarande är det med säkerhet ännu mindre.

Man har motiverat denna avkoppling med kontrollsvårigheter. Jag får säga att det är rätt svårt att bli övertygad av den motiveringen, när man undersöker saken närmare. Det rör sig ju om ett mycket litet antal, 260 stycken, och detta antal minskas undan för undan, enligt vad man upplyst från Mejeriernas riksförening. Men även om den årsutjämnning, som det nu är frågan om, kan vålla vissa kontrollsvårigheter, kunde det ju inte uppstå några nya kontrollsvårigheter om vederbörande hade fått behålla månadsbidragen precis som förut. Det hade inte ändrat någonting om de fått behålla samma ställning som förut. Det verkar inte tilltalande att på detta sätt utan tvingande skäl sätta människor i en ogynnsam ställning, och det hade för den stora mejeriororganisationen egentligen inte betydtt någonting, om producentbidraget även i fortsättningen utbetalats. Det vore därför önskligt att man toge en smula hänsyn till denna sak, när mjölkregleringen i fortsättningen utformas.

En annan sak som givetvis i hög grad intresserar de mindre jordbrukarna är rabatterna på produktionsmedel. Under den gångna vintern ha vi fått en del tämligen provisoriskt tillyxade rabatter; man kan alls inte påstå att det rabattsystem, som i vintras tillämpats, varit tillfredsställande. Men själva tanken är riktig, och tills vidare bör man räkna med någon form av produktionskostnadsstöd för att jämna ut inkomsterna bland jordbrukarna. Här har nu livsmedelskommissionen föreslagit ett system, som för övrigt diskuterats redan inom 1938 års jordbruksutredning och som innebär, att jordbrukare få rabatt på mjölk och smör efter samma grunder som konsumenterna men att de sedan få rätt att utbyta dessa rabatter emot kraftfoderrabatter. Jag tror man kan säga, att den anordningen i och för sig är synnerligen tilltalande. Man når därigenom på ett smidigt sätt ett i övrigt mycket svåråtkomligt gränsskikt av mindre jordbrukare, arbetarsmåbrukare och vad de nu kallas.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Jag hälsar alltså för min del detta försök att lösa rabattsystemsfrågan med tillfredsställelse. Jag skulle dock vilja understryka nödvändigheten av att man, när detta system slutligen skall utformas, söker medge rabatt på så många varor som möjligt. Landsbygdens småfolk lever ju även i vanliga fall under så ytterst olikartade förhållanden, och därtill kommer att vi tyvärr kunna råka i en sådan situation, att den ena eller andra varan tar slut, varigenom vi bli utsatta för varubrist av ena eller andra slaget. Om därför denna rabatt skall kunna utnyttjas på bästa möjliga sätt, är det av vikt att den får användas med tämligen stor frihet, så att olika slag av fodermedel — för övrigt gärna även utsäde och konstgödsel — komma in under de rabattberättigade varorna.

Huruvida sedan denna som jag tror i och för sig riktigt konstruerade rabatt kan vara tillräcklig blir en annan fråga. Vi ha i en motion begärt rabatt på kvävehaltig konstgödsel. Förslaget har avvisats av utskottet, och jag skall för dagen inte säga mer därom än att erfarenheten väl får utvisa, vad som i fortsättningen kan bli nödvändigt i den vägen.

Ytterligare en sak som jag ville omnämna är foderregleringen, som ju helt och hållet ställts på framtiden. Det hade varit önskvärt, att man i god tid fått reda på de allmänna principerna för fodermedelsregleringen. Livsmedelskommissionen har på det området experimenterat under den gångna tiden men experimenterna ha inte alltid varit lyckade. Jag anser därför det vore önskvärt, att en dylik fodermedelsreglering inte ramlade ned i sista minuten fram på hösten och sattes i kraft omedelbart. Det skulle utan tvivel vara nyttigt om den kunde bli föremål för något remissförfarande, så att olika synpunkter kunde komma fram innan bestämmelserna sätts i kraft. Att man måste tänka sig en annan fördelningsgrund än 1938 års inköp har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet redan meddelat, och det är väl alldeles självklart, att det icke längre går att dröja kvar vid denna fördelningsgrund, som redan från början var tämligen problematisk.

Förra hösten infördes ett system med förmalningsbidrag för brödsäd. Utgångspunkten var därvid, att man skulle hålla mjölpriset nere. Men ur rättvisesynpunkt ansåg man, att även lantbrukarna borde få samma bidrag som konsumenterna, och så utgick det först 4 kronor 50 öre och sedan, om jag minns rätt, 6 kronor 35 öre för 100 kg förmald spannmål. På många håll i landet verkade detta så, att de små kvarnarna passade på att höja förmalningslönerna, troligtvis åtskilligt mera än vad de annars skulle ha gjort. En småbrukare hemma i Bohuslän yttrade om den anordningen: »Förmalningsbidraget få vi ett år, men de förhöjda förmalningslönerna bli vi aldrig kvitt.» Nu har man skurit bort drygt $\frac{2}{3}$ av det man förra hösten ansåg rättvist. Det är knappast möjligt att finna den nya ordningen tillfredsställande. Det var icke den gamla heller, och jag tror därför, att det hade varit klokt, om man hade försökt lägga om systemet helt och hållet.

Därmed kommer jag in på en fråga, som egentligen rör utlåtande nr 75 och som jag bara vill nämna ett par ord om. De 231 miljoner kronor, som begäras dels för jordbruksdepartementet, dels för folkhushållningsdepartementet, går ju till stor del åt till rabatter, producentbidrag och allmän livsmedels-subventionering. Jag får säga, att för egen del är jag mycket tveksam, huruvida det är principiellt riktigt att offra så mycket pengar på en *allmän* subvention av livsmedel, som går till människor utan hänsyn till deras inkomst. Är det fråga om sådana som ha liten inkomst — antingen de höra hemma bland konsumenterna eller bland producenterna — anser jag det alldeles riktigt och nödvändigt, att man med bidrag och rabatter justerar de olägenheter, som uppstå vid en generell prissättning på livsmedel och jordbruksprodukter. Men

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
när det gäller en allmän subventionering, som oberoende av inkomst och förmögenhet kommer alla till godo, ställer man sig mera tveksam. Det är ju så, att vad vi här vinna på att sänka de allmänna livsmedelspriserna, få vi taga upp i form av skatter eller lån, och eftersom all ökning av utgifterna direkt eller indirekt ökar lånebehovet, är det faktiska resultatet egentligen, att staten lånar pengar av medborgarna för att kunna sänka prisen på livsmedel även för de högre inkomsttagarna. Jag vet mycket väl, att det kan anföras vissa psykologiska och andra skäl för anordningen, men man måste ändå fråga sig, hurudant slutet blir.

Jag skall emellertid, herr talman, icke på någon punkt ställa annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Jag är tacksam för åtskilligt av vad utskottet föreslår och ber, som sagt, att sådant läget nu är få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Senander: Herr talman! Jag tänker icke yttra mig om de i propositionen föreslagna regleringsåtgärderna, då ju dessa, i vad de röra prissättningen, icke äro fastslagna utan bero på vilket resultat man kan vänta av skörden och annat som kan påverka priserna. Däremot vill jag säga några ord i anslutning till den motion, som vår grupp har avgivit och som berör framför allt småböndernas läge och frågan, om den jordbrukspolitik, som nu drives, kan anses tillgodose deras intressen. Om jag alltså måste gå utanför ämnet och uppehålla mig vid en del saker, som icke äro föremål för behandling i dag, är det utskottets fel, som tagit upp vår motion i sådant sammanhang.

Trots ett dåligt skörderesultat under förra året uppskattades stegringen av skördens värde till 589 miljoner kronor i jämförelse med värdet å 1939 års skörd. Detta utgör en ökning med närmare 50 %. Under sådana förhållanden kan man vid ett ytligt betraktande tycka, att stödåtgärderna för jordbruket avsevärt förbättrat jordbrukarbefolkningens läge. Ser man emellertid litet djupare till sakens innebörd, finner man, att — såsom är fallet med flertalet liknande ingripanden på andra områden — den stora massan på landsbygden får nöja sig med smulorna, under det att de bättre situerade taga lejonparten. Många jordbrukare bli icke alls hjälpta, och många förlora faktiskt på de statliga regleringarna. Småjordbrukarna befinna sig, som alla veta, trots allt i ett oerhört svårt läge. Dessa småjordbrukare utgöra dock den stora massan. Antalet jordbrukare med minst 10 hektar odlad jord utgör endast 21.1 % av hela antalet jordbrukare, medan 78.9 % utgöras av jordbrukare med mindre än 10 hektar odlad jord. Den minoritet bland jordbrukarbefolkningen, som äger över 10 hektar odlad jord, besitter sammanlagt 2,438,000 hektar av hela den odlade arealen. Då denna för hela landet belöper sig till 3,724,000 hektar, betyder detta, att den bättre situerade delen av jordbruksbefolkningen äger 65.5 % av den odlade jorden. Ännu mera framträder olikheten, om man betraktar den del av jordbruksbefolkningen, som icke äger över 5 hektar odlad jord. Dessa jordbrukare utgöra icke mindre än 55 % eller något mer än hälften av samtliga jordbrukare. De äga sammanlagt endast omkring $\frac{1}{7}$ eller noga angivet 15.3 % av den odlade jorden. Det är klart, att dessa små jordbrukare utgöra det verkliga proletariatet på landsbygden. Det är de, som i första hand borde hjälpas genom statliga stödåtgärder. Men nu är det tvärtom så, att vissa statliga regleringsåtgärder skada dessa små jordbrukares intressen i stället för att gagna dem. De kunna icke genom egen produktion fylla sitt behov av brödsäd, havre, ärtor och en del andra sådana produkter. Då de statliga regleringsåtgärderna avse att höja priserna på dessa produkter, drabba de icke bara de direkta konsumenterna utan också småproducenterna inom jordbruket, som samtidigt äro konsumenter av en hel del av dessa produkter. Och ju mindre småproducent-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
terna förmå frambringa genom sin egen produktion, ju mer de tvingas köpa av de statligt prisreglerade produkterna, desto kännbarare bli självfallet också prisstegringarna för dem. Härtill kommer, att de prisförbättringar, som skett genom de statliga åtgärderna i den mån de komma småbrukarna till godo, äro betydligt mindre än för de större jordbrukarna. Den officiella statistiken visar, vilken väldig skillnad, som på grund av de vitt skilda möjligheterna till mekanisering av jordbruket föreligger i produktionskostnader för de större och de mindre jordbruken. Jag skall taga ett par exempel. I södra Sverige måste en jordbrukare med 10 hektar åker betala 7,170 kronor i driftkostnader, medan en godsägare för samma belopp kan sköta icke mindre än 16,5 hektar. För en jordbrukare, som icke har över 5 hektar, d. v. s. för de allra fattigaste på landsbygden, blir självfallet denna proportion betydligt ogynnsammare. De små jordbruken kunna därför icke föda sina män. Dessa måste genom annat arbete skaffa sig en nödtorftig bärgning. De kunna nämligen icke bringas en verklig hjälp genom prisstegringar på de produkter, som de ju endast framställa i mindre skala. Nej, de som förtjäna på de stora summor, som man faktiskt drager ifrån konsumenterna genom prisstegringarna på viktiga produkter under motivering att det gäller att hjälpa en nödlidande jordbruksbefolkning, äro godsägarna och storbönderna. Det är landsbygdens rika, som få de verkliga, de stora förtjänsterna på den utplundring, som nu försiggår gentemot konsumenterna. Som jag tidigare sagt, ha naturligtvis också småbrukarna fått några smulor av hjälpen, men det är och förblir ett faktum, som det icke lönar sig för någon att bestrida, att det är landsbygdens rika, de bättre situerade, som taga lejonparten av jordbrukshjälpen. En sådan politik är självfallet i högsta grad orättvis både mot konsumenterna och småbrukarna. De förstnämnda få ju sin levnadsstandard oerhört försämrade, och jag är övertygad om att om denna jordbrukspolitik skall fortsätta som hittills, måste småbönder i tiotusental lämna gård och grund. Samtidigt bli godsägare och storbönder rika, oberoende av kris och dåligt skörderesultat. De icke bara sitta i orubbat bo, utan de förtjäna faktiskt på krisen och det dåliga skörderesultatet, tack vare de åtgärder staten vidtager.

För vår del hålla vi före, att staten måste ingripa för att hjälpa speciellt landsbygdens små brukare. Man måste giva dem jord tillräckligt, så att de kunna existera på sina jordbruk. Frågan om jordbrukets skulder måste ordentligt utredas, särskilt med tanke på att man skall få fram belastningen på småjordbruket, och åtgärder måste också givetvis vidtagas för att lätta skuld bördan för den stora massan av små brukare på landsbygden. Lika nödvändigt anse vi det vara, att det bringas hjälp åt dem i syfte att minska deras produktionskostnader. Vi ha tidigare i en motion föreslagit gemensam maskinanvändning som ett medel för att åstadkomma förbättrade produktionsresultat för småbruket. Det är nu så illa ställt, att medan varje hektar i småjordbruket för sin skötsel kräver 479 arbetstimmar, behövs det icke mer än 282 arbetstimmar vid storjordbruket. För en kostnad av omkring 40 miljoner — det har konstaterats genom en utredning — skulle det svenska jordbruket på upp till 15 hektar kunna mekaniseras, och vi anse, att det vore väl använda pengar och att man därigenom skulle nå en kraftig stegring av hela jordbrukets produktionsresultat, någonting som i dessa tider är nödvändigare än någonsin.

Den nuvarande jordbrukspolitiken tar icke sikte på att lösa det problem jag här vidrört, och den är, såsom vi framhållit i vår motion, liksom krispolitiken i övrigt, en hjälp åt dem som i stor utsträckning icke behöva någon hjälp. Den hämmar utvecklingen till en förbättring i läget för de stora massorna på landsbygden. Vi ha, som jag nämnde, i en motion krävt en utredning om småjordbrukets problem, främst prispolitikens verkningar för småjordbruket, jäm-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

te övriga problem, som sammanhånga med de stora massornas verksamhet på landsbygden. Utskottet vill icke vara med på en sådan utredning. Det hänvisar till att problemen någon gång i framtiden skola upptagas av den för närvarande nedlagda jordbruksutredningen. Detta besked är en klen tröst för den stora massan av den jordbrukande befolkningen. Säkert äro de flesta ganska övertygade om att denna utredning icke kommer att väckas till liv. Den skulle nämligen bli tvungen att konstatera en mängd fakta, som äro obehagliga för godsägare och storbönder, och säkerligen skulle också resultatet tvinga statsmakterna till ett kraftigare ingripande till småjordbrukarnas förmån än tidigare, en sak som icke ligger i godsägarnas och storböndernas intresse. Omständigheterna för övrigt vid denna stora utrednings likvidering — ty en sådan tycks det vara frågan om, alldenstund utredningen i den handling, som heter »Vad sig i riket tilldragit haver», betecknas icke ens såsom vilande utan som nedlagd — visa knappast på något överflödande intresse för småbrukets problem. Hur skall man annars uppfatta det faktum, att medan man beslutat avliva denna verkligt betydelsefulla och viktiga utredning, naturligtvis under åberopande av sparsamhetskäl, låter man sådana utredningar fortleva som 1940 års arkivsakkunnigutredning, evangelieboksrevisionen, utredningen rörande överarbetning av den svenska kyrkohandboken, utredningen rörande prästerskapets familjepensionering och — slutligen — utredningen rörande ifrågasatt införande till riket av bisamrätta. Nog hade väl anständigheten och känslan för de små jordbrukarnas nödläge bort bjuda vederbörande att låta den stora jordbruksutredningen överleva kommittédöden och framför allt gå före exempelvis evangelieboksrevisionen och utredningen om införandet av bisamrättan.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den motion, som vi framburit och som tager sikte på utredning rörande de problem jag här berört.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Jonsson i Fjäle**: Herr talman! Då vid föreliggande utlåtande icke är fogad någon reservation, utan utskottsledamöterna stå principiellt på samma linje, skall jag icke ingå närmare på ämnet. Jag begärde närmast ordet för att något beröra det norrländska avsnittet av frågan.

Innan jag gör detta, vill jag anföra ett par synpunkter med anledning av den föregående talarens yttrande rörande småbrukarproblemet. Det är ju så, att större delen av jordbruksregleringsåtgärderna ansluter sig till saluprodukterna, och de kvantitativa fördelar, som resp. jordbrukare ha, äro givetvis förbundna med den mängd saluprodukter vederbörande jordbrukare ha. Det är givetvis därför de mindre jordbrukarna få mindre fördelar. Å andra sidan vill jag peka på vad herr Svensson i Ljungskile talade om och vad både föreliggande utlåtande och Kungl. Maj:t föreslå, nämligen förbättrande av produktbidragen. I övrigt vill jag säga, att det givetvis icke kan vara rimligt, att för småbrukarna, som ha sitt försörjningsunderlag baserat på flera olika näringsområden, bara det ena skall få svara för förbättringen i deras försörjningsläge. Här måste man sålunda giva jordbruksregleringen en sådan utformning — och jag hoppas, att Kungl. Maj:t också gör det, när Kungl. Maj:t nu fått fullmakt — att de mindre jordbrukarnas intressen bli tillgodosedda. Men det är klart, att detta kan icke ske i större utsträckning än som är möjligt med hänsyn till deras produktion.

Beträffande de här föreslagna utredningarna, om vilka jordbruksutskottet talar överst på sidan 18 i utlåtandet, framhålles det nödvändigheten av att

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
koppla in maskinell kraft i stället för manuell arbetskraft vid nyodlingar och dylikt. Vidare säger utskottet att utredning bör företagas i främsta rummet i fråga om komplettering av ofullständiga jordbruk. I anledning därav vill jag hemställa till jordbruksministern att också dessa jordbruk bli tillbörligt tillgodosedda i den Norrlandsutredning, som redan är påbörjad, och att således inte, såsom det har befarats, det blir de stora bolagens intressen som bli de dominerande vid utredningen och det sålunda skulle kunna tänkas att i varje fall det mindre jordbruket i Norrland kommer att inordnas i storbolagens ekonomiska livsrum. Det är därför nödvändigt, att när denna utredning fullföljes, jordbruket får en självständig ställning i den, och att man också räknar med att det mindre jordbrukets intressen bli genom insatser från statens sida tillgodosedda i den utsträckning, som kan vara nödvändigt.

I övrigt vill jag anföra, att när det gäller mjölkregleringen har det motionsledes framförts synpunkter från Norrland att man skulle på ett bättre sätt ordna de särskilda produktmjölkbidragen, som utgå. Det har nämligen visat sig, att utfallet av produktmjölkbidragen har blivit ogynnsamt för Norrlands vidkommande, och vi ha begärt en förbättring. När nu utskottet har uttalat sig välvilligt till detta hoppas jag att också jordbruksministern, som också i sitt yttrande ställer sig välvillig till saken, söker göra vad som är möjligt för att åstadkomma en bättring härvidlag.

Till sist, herr talman, vill jag säga några ord beträffande det särskilda till Norrland utgående bidraget på 900,000 kronor. Det är ju så, att det har utgått för att upphjälpa produktionsmöjligheterna i Norrland och på detta sätt bli ett tillskott för jordbruksproduktionen och därmed också i själva försörjningsunderlaget för Norrlands jordbrukare. Nu har man här gjort framställning från svenska mosskulturföreningens sida om särskilt anslag för försöksgårdar och studiegårdar, och jag tror detta är en riktig princip. Jag vill också framhålla — och det är nog den uppfattning, som även Kungl. Maj:t är något inne på — att bidrag av detta anslag även bör utgå till särskilda försöksmejerier i Norrland. Jag vill uttala den förhoppningen, att jordbruksministern fullföljer denna tankegång. Det har under senare tid visat sig, att de norrländska hushållningssällskapen litet för mycket ha splittrat detta bidrag på för många olika områden, och därför har det inte fått den praktiska betydelse som det bort. Man bör i stället eftersträva att centralisera dessa produktionsupphjälpande åtgärder till mera bestämda och på produktionen fördelaktigt verkande åtgärder, som sålunda böra komma i åtnjutande av detta bidrag.

Med anförande av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Persson i Undersvik: Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot utskottets utlåtande. Det utmynnar ju i, liksom den siste ärade talarens inlägg, som jag i stort sett också kan ansluta mig till, att till Kungl. Maj:t framföra råd och anvisningar, när det gäller att handha den vidsträckta fullmakt, som riksdagen i år liksom tidigare här kommer att ge.

Det var bara egentligen en formfråga, jag begärde ordet för, och det gäller då närmast innebörden av denna fullmakt, varom professor Herlitz i sin motion har givit riksdagen och utskottet en tankeställare. Det är ju ofrånkomligt i dessa tider, att Kungl. Maj:t här som på andra områden erhåller fullmakter att kunna handla snabbt och vidtaga alla de åtgärder, som med hänsyn till de skiftande förhållandena kunna anses påkallade, och jag ber att få betona, att vad jag här säger endast syftar till formen. Jag tror inte att Kungl. Maj:t nu, liksom ej heller skett tidigare, kommer att missbruka fullmakten, men å andra sidan är det ju riksdagens plikt att vaka över hur fullmakten handhas

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
och se till att den inte ges en större räckvidd än som av läget är alldeles påkallat.

Jag begärde ordet bara för att ställa några frågor inför utskottets yttrande med anledning av professor Herlitz' motion, ty jag finner utlåtandet i en del punkter ganska svävande och oklart. Det heter här: »Liksom hittills torde det vara nödvändigt att Kungl. Maj:t även under kommande regleringsår erhåller förhållandevis vidsträckta fullmakter i fråga om handhavandet av jordbruksregleringen och därför lämnas befoget att vidtaga av omständigheterna påkallade ändringar i densamma.» I anslutning till herr Herlitz' motion säger utskottet vidare: »I anslutning härtill vill utskottet framhålla, att det synes utskottet naturligt att mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna icke av Kungl. Maj:t vidtagas där riksdagens hörande utan olägenhet kan ske.»

Jag är inte riktigt klar på hur detta bör tolkas. När utskottet ger Kungl. Maj:t denna in blancofullmakt kan man då anse det *naturligt*, att Kungl. Maj:t inte använder sig av denna utan riksdagens hörande? — Vidare förutsätter utskottet, att riksdagen skall höras endast om mera *genomgripande* ändringar i regleringsåtgärderna äro satta i fråga. Man kan väl här utgå ifrån att detta knappast kommer att ske förrän det blir fråga om *mycket stora* förändringar, och i detta sammanhang vill jag ju framhålla, att här gäller det nu för varje år oerhört ökade summor. Utöver anslagen till direkta regleringar komma även acciserna. Det gäller en summa på tillsammans över 200 miljoner kronor, kanske omkring 225 miljoner kronor, och det är ju en ganska stor summa. När det gäller en ändring härvidlag förutsätter man givetvis, att det skall vara mycket genomgripande ändringar innan regeringen kommer att höra riksdagen.

Sedan kommer den andra och kanske främsta punkten, där oklarhet råder, och det är orden »där riksdagens hörande utan *olägenhet* kan ske». Vad menar utskottet med uttrycket »olägenhet» i detta sammanhang? Menar manne utskottet, att riksdagen skall höras endast i den mån som riksdagen i samband med annan fråga är sammankallad, och att således en inkallelse av riksdagen för denna saks skull är en olägenhet? Således blir resultatet, att om *genomgripande förändringar i regleringsåtgärderna kunna ifrågasättas, kommer riksdagen att höras endast i den mån den är samlad för annan angelägenhet*.

Jag har, herr talman, intet yrkande. Det tjänar ju ingenting till att yrka på en ändring i ett utlåtande från ett enhälligt utskott, och jag tror att rent praktiskt betyder det kanske inte så mycket. Det är endast ur rent formella synpunkter som jag anfört detta, och jag ber att för min del få sätta ett frågetecken och en reservation inför denna sats. Jag tänker mig bara när om åtskillig tid forskare komma att läsa riksdagens protokoll och finna denna formulering, som riksdagen har gjort till sin, komma kanske även de att sätta ett frågetecken här.

Det var bara detta jag ville anföra som en reservation åtminstone för min del.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet har jordbruksutskottet innevarande år varit fullt enligt beträffande såväl yrkande som motivering. Det är visserligen riktigt att utlåtandet i viss utsträckning kan betraktas såsom en kompromiss, men det hindrar inte att jag vågar göra den deklarationen, att jag förmenar utlåtandet likväl är ett riktigt och tämligen gott uttryck för utskottsledamöternas allmänna uppfattning i den föreliggande frågan.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Vid det förhållandet att utskottsutlåtandet innevarande år blivit enhälligt, hade jag tänkt mig att någon längre debatt i fråga om prisreglerande åtgärder och därmed sammanhängande problem inte skulle behöva ske. Då här emellertid från några talares sida har gjorts en del anmärkningar och vissa reflexioner, nödgas jag säga några ord.

Vad först beträffar de allmänna reflexioner, som herr Svensson i Ljungkile tillät sig anföra, så gällde de främst, om jag fattade honom rätt, livsmedelskommissionens handläggning av ärenden och vad livsmedelskommissionen i sina framställningar till regeringen önskar. Då herr Svensson slutade med att yrka bifall till utskottets utlåtande har jag för min del ingen anledning — även om jag i något fall inte kan instämma i hans uttalanden — att ingå i replik.

Herr Senander uttalade sitt missnöje över att den av kommunisterna väckta motionen inte hade tillbörligen beaktats av utskottet. Jag tror att utskottet i detta fall gjort vad som göras kan. Utskottet har uttalat, att småbönderna ha genom de förändringar, som under senare tid skett, fått åtminstone någon förbättring, då det gäller de prisreglerande åtgärdernas verkningar. Jag erinrar sålunda om att producentbidraget nu efter Kungl. Maj:ts förslag och riksdagens godkännande kommer att för hela året höjas till tre öre per kilogram och utgå på en betydligt större total kvantitet mjölk per år än vad förut varit fallet.

Det är alldeles riktigt, att småjordbrukets problem bör uppmärksammas av statsmakterna. Jag kan för egen del helt instämma i ett dylikt påstående. Men jag måste samtidigt understryka svårigheterna att genom prisreglerande åtgärder åtminstone fullt kunna lösa småbruksfrågan här i landet. Jag kan inte underlåta nämna, att enligt min mening småbondeproblemet inte bara är en fråga om lämplig anpassning av de prisreglerande åtgärdernas verkningar utan även och kanske i ännu högre grad en rent socialpolitisk fråga. Man kan nämligen aldrig tänka sig möjligheten att de bönder i landet, som bara ha 1, 2 eller 3 tunnland odlad jord, skola kunna på något effektivt och hållbart sätt hjälpas genom de prisreglerande åtgärderna på jordbrukets område. Det blir för deras vidkommande en social fråga, huruvida de skola kunna varaktigt hjälpas.

Samtidigt vill jag säga herr Senander att den statistik, som han här anförde, låter ju rätt så bra, men jag bara gör den lilla reflexionen, att då han talar om småböndernas stora procentuella andel i hela den jordbrukande befolkningen, så har han tydligen inte erinrat sig, att till jordbrukarebefolkningen hör även landets löneanställda lantarbetarkår, som är anställd hos de medelstora och framför allt de större jordbrukarna här i landet, och att Sveriges lantarbetarkår under de sista åren kunnat i inte obetydlig utsträckning förbättra sin sociala och ekonomiska standard. Det är ett faktum, som jag förmodar att ingen av denna kammars ledamöter vill bestrida. Utskottet har även anført, att i den mån som den för tillfället avsonnade jordbruksutredningens verksamhet kommer att återupptagas, finner utskottet det angeläget att småbondeproblemet då upptages till ny granskning och nytt övervägande.

Slutligen har jag ett ord att säga med anledning av herr Perssons i Undersvik fråga. Det kanske egentligen var två frågor, men tyvärr uppfattade jag inte mer än den ena riktigt. Han ville veta vad utskottet menar därmed, att utskottet säger att förändringar beträffande regleringsanordningarna inte böra ske utan att detta skall underställas riksdagens hörande, såvida det kan ske utan olägenhet. Utskottet har i det fallet menat vad utskottet har skrivit. Utskottet menar, att när det gäller en mera vittgående förändring i reglerings-

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

systemet synes det utskottet önskvärt att denna underställes riksdagens prövning. Huruvida detta kan ske utan större eller mindre olägenhet är en fråga, som givetvis är svårt att bedöma. Det blir främst regeringens sak att därvidlag fatta ståndpunkt. Utskottet har för sin del inte velat säga, att när det gäller exempelvis mindre saker riksdagen skall extra inkallas för att höras i en viss sådan mindre fråga. Men utskottet har å andra sidan heller inte sagt motsatsen, utan utskottet utgår ifrån att regeringen på ett förnuftigt och praktiskt sätt kommer att handlägga dessa ärenden och fatta ståndpunkt till huruvida riksdagens hörande kan och bör ske eller inte. Jag kan i detta sammanhang som en rent personlig uppfattning nämna, att då för någon tid sedan en allmän rabattering av smörpriset genom anvisande av statsmedel ägde rum, var riksdagen vid det tillfället samlad, och då måste jag göra gällande att det synes mig att vid detta tillfälle hade riksdagen utan olägenhet kunnat höras. Jag har inte kunnat övertygas om annat än att så var fallet. Å andra sidan vill jag inte för min del rekommendera att riksdagen skall göra något sådant uttalande, att Kungl. Maj:t skall bli ovillkorligen tvungen att inkalla riksdagen för den händelse att någon förändring i regleringsanordningarna jämväl av större beskaffenhet behöver ifrågasättas.

Herr talman! Med vad jag här anfört tillåter jag mig att instämma i de yrkanden, som förut under debatten ha blivit framställda angående bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Gäddvik: Herr talman! Jordbruksutskottets v. ordförande hänvisade nyss till att utskottet varit enigt i sitt utlåtande, och därför fanns det heller inte några påtagliga skäl att nu ytterligare orda om de ärenden, som varit föremål för dess behandling.

Emellertid har jag jämte en del övriga Norrlandsrepresentanter väckt en motion rörande mjölkprisregleringen som, i vad denna reglering bestämmer produktpriset på mjölk, berör en av övre Norrlands livsfrågor. Det är nämligen så, att mjölkproduktionen och mejerihanteringen numera där uppe fått en sådan omfattning, att det för denna landsdel blivit en jordbrukets livsfråga att just priset på mjölken och mjölkprodukterna ägnas nödigt beaktande.

Det har ju genom framställningar till både livsmedelskommissionen och Kungl. Maj:t under senare tid av mejerierorganisationerna där uppe framhållits, att produktprisbidraget enligt de nya bestämmelserna inte kommer att för Norrlandslänen i förhållande till landet i övrigt utgå i samma gynnsamma relation som tidigare, och man har därför inom jordbrukarekretsar också blivit orolig över den vidare utvecklingen av detta prisstöd. När nu den utredning, som verkställdes av mejerierorganisationerna och vilken enligt mitt förmenande icke jävats av livsmedelskommissionen, visar, att vad man har framhållit i dessa framställningar är berättigat, så ha vi ansett att vi genom att motionera i ärendet borde fästa även riksdagens uppmärksamhet på frågan. Utskottet har ju också tillmötesgått denna synpunkt och sagt att det bör övervägas huruvida icke en höjning bör ske. För detta uttalande ha vi ju all anledning att känna oss tacksamma. *Samtidigt säges det, att utskottet utgått från att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på saken och vidtar de höjningar av bidraget, som med hänsyn till läget kunna befinnas påkallade.* Man menar alltså, att den fortsatta utvecklingen av de faktorer, som kunna inverka på produktionskostnaderna, bör beaktas. I vår motion ha vi bland annat pekat på att frakterna där uppe i Norrland i all synnerhet i de glest befolkade orterna längst upp spela en stor roll. På grund av den utveckling inom mejerihanteringen, som ägt rum under de senare åren, har man fått lov att lägga ned småmejerier ute i bygderna och i stället gått in för att bygga stora och

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

moderna mejerier i städerna och de större orterna. Detta har givetvis medfört att frakterna fördyrats. Den årsberättelse, avseende 1940 års verksamhet, som Norrbottens producentförening nu lämnat ifrån sig, visar sålunda, att en rätt avsevärd stegring av transportkostnaderna under senaste år ägt rum. Den säger också, att man har inköpt sju mindre mejerier och lagt ned tio andra, alltså sammanlagt sjutton småmejerier, och överfört driften till de större mejerierna. Detta innebär givetvis att fraktutlägget å mjölk för producenterna kommer att öka.

Härtill kommer en annan omständighet, nämligen att mjölkpriserna spela en absolut dominerande roll för jordbruket uppe i Norrland, i all synnerhet i Norrbotten, i varje fall i kusttrakterna. Det är egentligen endast på inkomsten av mjölken som flertalet jordbrukare där uppe skall existera. För närvarande råder en viss konkurrens om arbetskraften mellan vedavverkningarna och jordbruket. Under det sista året har man på grund av foderbristen fått göra en hel del reduceringar i kreatursbeståndet. Man har där som på andra ställen fått slakta ned mycket kreatur. Fara är att, om ytterligare kreatur nedslaktas, bli kreatursbesättningarna så små att det kan ifrågasättas, om icke för ett flertal gårdar mjölkproduktionen bör överges dels med hänsyn till att den lämnar för litet utbyte, dels med hänsyn till att ladugårdarna bli för kalla, då det i den stränga kylan där uppe finns för få djur i dem, och dels med hänsyn till konkurrensen om arbetskraften. Därför är det av stor vikt att mjölkpriset icke sänkes utan hålles i en nivå, som gör att jordbrukarna i största utsträckning intressera sig för denna produktion.

I likhet med herr Jonsson i Fjäle vill jag uttala den förhoppningen, att jordbruksministern skall behandla den här framställningen med förståelse och välvilja. Det hela är ju en omdömesfråga, där dock en felbedömning lätt kan leda till ödesdigra verkningar för det norrländska jordbruket.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Då den förste talaren i denna debatt tillät sig behandla jordbruksutskottets utlåtanden nr 74 och 75 på samma gång, antar jag att det är tillåtet för oss lite var att vid behandlingen av utlåtandet nr 74 också yttra oss om nästa betänkande, nr 75.

Herr **Svensson** i Ljungskile anförde vissa synpunkter rörande de så kallade rabatterna på vissa livsmedel och tillät sig också framställa en viss undran, huruvida dessa rabatter vore rättvisa, och om de komma dem till godo, som egentligen borde ha någon nytta av dem. Detta är en synpunkt, som förut i riksdagen anförts, och jag ställde mig tveksam, då vi förliden urtima behandlade frågan. Herr **Svensson** i Ljungskile anförde också vissa synpunkter angående de s. k. förmalningsersättningarna. Jordbruksutskottet var till en början icke så enhälligt som det tycks framgå av detta betänkande. Jag och fler med mig antecknade sålunda reservation, men för att det skulle se mera enhälligt ut gick vi med på att stryka den. Som kammaren torde förstå har sålunda en kompromiss träffats mellan de olika uppfattningarna. Vad nu speciellt denna fråga om de s. k. förmalningsersättningarna angår kommer det nog, som jag tillät mig framhålla vid urtima riksdagen, att visa sig att när en återgång till det gamla systemet sker och jordbrukarna själva få betala sin förmalningsersättning, stå vi där med en ganska hög förmalningsersättning på halsen. Det är ju klart, att om man skall tala om en fullständig rättvisa i detta fall, kan man icke ställa jordbrukets konsumenter i ett annat läge än de konsumenter, som icke äro jordbrukare. Då borde det ju också vara rättvist att förmalningsersättningen till de mindre kvarnarna såsom tidigare får utgå med 6 kronor 35 öre. Det är utan tvivel så att småkvarnarna härvidlag äro i ett sämre läge än de stora handelskvarnarna. Förliden höst, när statsmakterna höjde

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
förmalningsersättningen, följde också kvarnföreningen med och höjde i samma proportion. Sedan ingrep ju priskontrollnämnden och begränsade denna förmalningsersättning, som jag tror är riktigt, till 4 kronor 85 öre för hundra kilogram siktat mjöl. Jordbrukarna skulle alltså få tillbaka skillnaden eller 1 krona 50 öre. Förliden höst uttalade ju riksdagen, att denna konsekvens icke vore tilltalande och att man kunde ställa sig tveksam inför densamma. Jag tillät mig också yrka, att denna passus i utskottets utlåtande då skulle utgå, men detta ville riksdagen icke vara med om. Nu se vi också av den föreliggande kungl. propositionen, att livsmedelskommissionen ingalunda fullständigt är blind för de här påtalade missförhållandena. Den har tvärtom erkänt, att brister vidlåda det nuvarande systemet, och kommissionen har övervägt att ersätta systemet med en prisrabattering å mjöl och bröd för mindre bemedlade befolkningsgrupper. Livsmedelskommissionen kommer dock till det resultatet att på grund av vissa tekniska svårigheter låta tanken på prisrabattering falla. Det resultat livsmedelskommissionen i detta fall kommer till är att förmalningsersättningen skall utgå med 2 kronor för deciton å producent. Livsmedelskommissionen tror uppenbarligen icke på faran av att detta i sin tur skall resultera i att jordbrukarna icke låta förmåla sin spannmål utan i stället göra som andra konsumenter sälja sin spannmål och köpa bröd. Min uppfattning är emellertid, att jordbrukarna äro så pass goda ekonomer att de av självbevarelsedrift göra tvärtom som livsmedelskommissionen tror. Jag kan nämligen icke förstå, varför de skulle behöva ställas i en undantagsställning, då nu detta system skall tillämpas.

Man kan ju också ställa sig frågande om alla dessa pengar komma de verkligt behövande till godo. Livsmedelskommissionen säger, att om prisrabatteringen på mjöl skall bortfalla, kommer detta att medföra ett ökat pris på mjölet med cirka 10 öre. Det är möjligt att den kalkylen är riktig, men om vi granska kalkylen för mjöl och bröd tror jag, att vi skola komma till nära nog häpnadsväckande siffror. Jag tillåter mig här ta en kalkyl, som kanske icke är alldeles färsk för dagen, men som jag dock tror ger de rätta relationerna. Den är från årsskiftet, då mjölpriset var 25.2 öre, priset vid fabriken 54.3 öre och priset vid utförsäljningen 80.7 öre. Distributionskostnaderna belöpte sig sålunda till 26.4 öre. Jag menar, att denna kalkyl visar, att det bör vara möjligt att nedbringa priserna på andra sätt än genom just denna prisrabattering. Nu veta vi ju litet var, att dessa prisrabatter tillämpas för att motverka inflation, enär levnadskostnadsindex i annat fall skulle gå upp, och att hela lönenivån därigenom skulle stiga. Det är klart att levnadskostnadsindex kommer att stiga, men det är väl också tämligen klart att de stora belopp, som skola utanordnas i form av prisrabatter, utöva sin inverkan på skatterna, så länge vi ha detta system, där skatterna ingå i index, och vi sålunda icke ha en rensad index. Jag menar sålunda, att man ger med den ena handen och tar med den andra. Jag tror att det vore skäl i att livsmedelskommissionen toge upp denna fråga och undersökte möjligheterna att komma fram med ett annat system.

Herr talman! Jag har framfört dessa synpunkter för att visa, att jag för min del anser, att detta prisrabattsystem icke är fullt rättvist, och att det vore skäl i att regering och livsmedelskommission toge upp den frågan till allvarligt övervägande.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag tillät mig i onsdags fästa uppmärksamheten på, att konstitutionsutskottet befinner sig i svårigheter i så måtto att det ofta egentligen icke vet vad riksdagen beslutat. Jag finner ett nytt tillfälle

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
att med hänsyn till vad utskottet säger på sid. 17 i betänkandet nr 74 nu ånyo fästa uppmärksamheten på samma sak.

Mina damer och herrar! Det är så, att icke endast riksdagens rätt att beskatta det svenska folket är suspenderad, utan vi ha kommit dithän, att riksdagens kontrollmakt snart fullkomligt omöjliggjorts på grund av de fullmakter, som äro givna och som kunna tolkas allt efter vars och ens vilja. Här ha vi nu återigen ett sådant där uttryck. Jordbruksutskottet anser, att riksdagen bör lämna Kungl. Maj:t vidsträckta fullmakter i fråga om handhavandet av jordbruksregleringen och befogenhet att vidta av omständigheterna påkallade ändringar i densamma. Ett litet stycke längre ner säger utskottet, »att det synes utskottet naturligt, att mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna icke av Kungl. Maj:t vidtagas där riksdagens hörande utan olägenhet kan ske». Jag skulle vilja fråga: Hur skall till exempel en medlem av konstitutionsutskottet kunna fatta ståndpunkt till spørsmålet om regeringen tolkat jordbruksutskottets mening rätt i det fall att regeringen icke brytt sig om att höra riksdagen? Jordbruksutskottets medlemmar hade väl förr i världen anledning att hålla på rågångarna och anse, att den som flyttade sådana begick en illgärning. Jag tänker icke döma jordbruksutskottet och ingen annan heller, men jag menar, att riksdagen får räkna med, att vi under de förhållanden som nu råda icke ha vare sig verklig beskattningsmakt eller någon kontrollmakt i detta hus, detta beroende på att vi skriva på ett sådant sätt att var och en kan tolka det som skrives på sätt vederbörande själv tycker att det bör tolkas.

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Beträffande den subvention, som herr Pettersson i Dahl har varit inne på, må det förlåtas mig, att jag ställer mig litet fundersam — både inför systemet och dess tillämpning. Hur länge skola exempelvis statsfinanserna kunna orka med att bära allt detta? Men jag skall icke gå in på den frågan närmare nu.

Jag begärde egentligen ordet för att tala något om den förmalningsersättning, som herr Pettersson i Dahl också var inne på. Jag märkte till min glädje, att resonemanget i utskottet icke har gått herr Pettersson i Dahl spårlöst förbi och att han ändrat sin ståndpunkt ganska mycket, så att det nu icke föreligger någon större meningsskiljaktighet. Han tycks emellertid fortfarande i viss mån hålla fast vid att det är ett jordbrukets intresse att denna förmalningsersättning för tullmälld utgår. Jag har ju icke riktigt den uppfattningen. Jag måste säga, att denna form av subventionering med kontanthjälp till jordbrukarna, för att de skola mala sitt mjöl i kvarnarna, är en bland de tråkigaste hjälper vi haft. Det är ju på det sättet, att jordbrukarna icke, även om man skulle helt och hållet taga bort denna förmalningsersättning, skulle komma i sämre läge än andra konsumenter av mjöl. Vilken jordbrukare som helst har ju som varje annan medborgare i alla fall rätt att gå till en affär och köpa mjölet. Jag kan hålla med om att ur kvarnsynpunkt kan detta vara en ganska brännande fråga, men icke ur jordbrukssynpunkt. Det är ju klart, att tager man bort förmalningsersättningen, kommer detta otvivelaktigt att avsevärt försvåra småkvarnarnas ställning. Småkvarnarna få minskad omsättning, om jordbrukarna köpa mjölet i affärerna, vilket är framställt av de stora kvarnarna. Jag vill för min del alltså understryka, att jag kan icke se denna sak såsom ett jordbrukarnas problem.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Med anledning av herr Mosesons anförande, vars konstitutionella innebörd jag icke på något sätt skall ingå på, vill jag erinra om att den fullmakt, som Kungl. Maj:t i år begär av riksdagen för handhavande av jordbruksregleringen, är av exakt samma innehåll som

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

den fullmakt, som begärts vid föregående års riksdag och som föregående års riksdag godkände utan något förbehåll. I år har jordbruksutskottet, som av dess betänkande framgår, anfört, att, därest mera genomgripande ändringar i regleringsåtgärderna skulle erfordras, Kungl. Maj:t icke skall vidtaga dessa utan att höra riksdagen, därest så utan olägenhet kan ske. Jag ber också att få säga, att denna formulering i utskottets betänkande är resultatet av en kompromiss. Det förelåg yrkanden, som gingo längre beträffande de restriktioner, som man från utskottets och riksdagens sida borde göra, då det gällde att ge denna fullmakt. Utskottet enades slutligen om denna formulering, och jag tror, att kammaren bör godtaga den. Sådant som läget är torde det vara nödvändigt, att Kungl. Maj:t har vidsträckta fullmakter, då det gäller att handlägga dessa ärenden. Det förekommer väl understundom, att det är nödvändigt att fatta mycket snabba beslut angående ändringar i vissa avseenden då det gäller dessa jordbruksregleringar, kanske beslut från den ena dagen till den andra, och under sådana förhållanden föreställer jag mig, att för att denna jordbruksreglering skall kunna handhavas på ett sätt som för landet i dess helhet är mest gagneligt, det är nödvändigt, att Kungl. Maj:t har de erforderliga fullmakterna att kunna göra detta.

Jag ber att med dessa ord få instämma i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Herr Janson i Frändesta kunde icke se förmalningsersättningen som ett jordbruksproblem, och han ville starkt göra gällande, att han kunde icke ha samma uppfattning i denna sak som jag. Det är möjligt — jag skall icke alls diskutera det — men vad jag har velat framhålla här är, att jag tycker, att det är oriktigt att sätta jordbrukarna i annan ställning än andra näringsutövare. Att vi äro konsumenter, vet jag mycket väl, och det har jag också sagt, men man skall icke tro, att jordbrukarna föra sin spannmål till kvarnen och förmala den, om det medför att de komme i sämre ställning. Vad jag har tillåtit mig att anföra är, att när detta system upphör, stå vi med en ganska hög förmalningsersättning som extra tillägg och ingenting annat. Jag tror, att det är riktigt som också meddelades här under debatten i kammaren, att småkvarnarna ha på vissa håll gjort så, att de i samband med denna förhöjda förmalningsersättning för brödsäd passat på att höja förmalningslönen för fodersäd. Det inverkar också på så sätt, att småkvarnarna komma i ett sämre läge än de stora handelskvarnarna.

Herr **Janson** i Frändesta erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag har verkligen svårt att förstå herr Petterssons i Dahl resonemang, när han talar om att jordbrukarna ha »en annan ställning». Vad ha de för annan ställning, när de som vilka andra människor som helst kunna gå och köpa det genom subvention förbilligade mjölet i vilken butik som helst?

Herr **Pettersson** i Dahl erhöll jämväl ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Utgångsläget för detta resonemang är, som livsmedelskommissionen mycket riktigt påpekat, att det kan befaras, att om förmalningsersättningen försvinner för jordbrukarna, komma de icke att låta förmala sin spannmål utan sälja spannmålen och använda sig av, som herr Janson i Frändesta mycket riktigt säger, samma system som vilken annan konsument som helst har, nämligen att köpa mjölet i vilken butik som helst och sålunda inte låta förmala sin spannmål.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
Härpå yttrade

Herr **Lindmark**: Herr talman! Jag delar nog i stort sett herr Mosessons uttalande om svårigheterna för konstitutionsutskottet att på grund av de generella fullmakterna granska statsrådets gärningar och att verkligen kunna finna någonting påtagligt att slå ned på. Jag är emellertid också färdig att instämma med herr Andersson i Tungelsta om att under dessa blixtkrigets dagar är det en praktisk åtgärd att kunna medgiva Kungl. Maj:t att handla raskt och effektivt efter förhandenvarande förhållanden, då riksdagen icke är samlad. Alldeles förtvivlad och omöjlig är ju dock icke situationen, sett från riksdagens kontrollerande uppgift, ty i § 107 regeringsformen finna vi en formulering som man kan använda i konstitutionsutskottet. Där heter det bland annat: »Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flera av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, *icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta*, eller att någon föredragande *icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat*, äge då utskottet att sådant tillkännagiva för riksdagen...» Man behöver sålunda icke ha så klart formulerade gränsdragningar att hålla sig till. Man kan pröva nit och skicklighet och huruvida vederbörande iakttagit rikets sannskyldiga nytta, när det gäller att fälla sitt domslut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionerna I: 119 och II: 33 bifölles; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående klassificering av kött; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 13.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 maj 1941 dagtecknad proposition, nr 214, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor samt

*Ändring i
vissa delar av
förordningen
om erkända
arbetslöshets-
kassor, m. m.*

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor,

dels ock till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av kronor 4,650,000.

Propositionen hade, såvitt anginge anslaget till Bidrag till erkända arbetslöshetskassor, hänvisats till statsutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga i anledning av densamma väckta motioner, i vad dessa anginge de delar av propositionen, som hänvisats till utskottet.

I motionen II: 304 av herrar *Persson* i Stockholm och *Hagberg* i Luleå hade hemställts, att riksdagen, med ändring av vad Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit i fråga om kompletterande understöd från arbetslöshetskommitté, ändrade grunder för daghjälpbidragen, barntillägg och reglering av rätten att välja daghjälpklass, måtte för sin del antaga i motionen framlagt förslag till förordning angående dyrtidstillägg till understödsberättigade medlemmar av erkända arbetslöshetskassor.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, i anledning av förevarande proposition samt motionerna I: 224, I: 225, II: 301 och II: 303, med förklarande att de i propositionen framlagda författningsförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utskottets hemställan intagna förslag till

1) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

2) förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor; samt

3) förordning angående beloppet av barntillägg och hustrutillägg enligt förordningen om erkända arbetslöshetskassor;

B. att motionerna I: 224 och II: 303 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt;

C. att motionerna I: 225 och II: 301, den sistnämnda såvitt den hänvisats till lagutskott, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet i sin motivering anfört samt under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 302, såvitt den hänvisats till lagutskott, i den mån den icke blivit beaktad genom vad utskottet i motiveringen anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

E. att motionerna II: 299 och II: 304, den sistnämnda såvitt den hänvisats till lagutskott, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade fogats

särskilt yttrande av herr *Hagård*; samt

reservation utan angivet yrkande av herr *Hagman*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Utskottet har här avlämnat ett enhälligt betänkande, men då det i viss mån avviker ifrån Kungl. Maj:ts proposition,

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

har jag ansett, att jag borde ge en förklaring till hur vi kommit fram till vår ståndpunkt.

Denna proposition är ju tillkommen därför att arbetslöshetskassorna ha kommit i ett utomordentligt svårt läge, dels beroende på att det har blivit en allmän fördyring av förnödenheter o. s. v., vilket medfört, att daghjälp från kassorna ofta icke räcker till, dels särskilt beroende på att denna daghjälp kommit i kollision med det dagunderstöd, som lämnats direkt av arbetslöshetskommittéerna. Kungl. Maj:t påpekar i detta avseende, att det är en ganska väsentlig skillnad mellan de bidrag som man kan få genom kassorna och de bidrag, som man kan få direkt som arbetslöshetsunderstöd, och att det är klart, att en sådan sak kan verka i hög grad ofördelaktigt för kassorna. Kungl. Maj:t har därför i sin proposition försökt att råda bot för denna svaghet och föreslagit dels högre statsbidrag, dels ett tillägg i form av barnbidrag, dels slutligen en möjlighet för kassornas medlemmar att gå till arbetslöshetskommittéerna och få en utfyllnad i den hjälp de få av kassorna genom att erhålla skillnaden mellan motsvarande arbetslöshetsunderstöd och bidraget från kassorna. Departementschefen framhåller att man därvidlag bör tillgodoräkna kassamedlemmarna något mer än vad de direkta arbetslöshetsunderstöden skulle ge.

När denna sak kom inför utskottet, förelåg samtidigt ett flertal motioner, i vilka det påpekades, att det var en stor svaghet att kassamedlemmarna skulle på detta sätt få lov att gå till arbetslöshetskommittéerna och där underkasta sig behovsprövning för att utfå skillnaden mellan arbetslöshetsunderstöden och kassornas daghjälp. Även från olika kassors håll hade man påpekat, att kassamedlemmarna tyckte, att det var en svaghet i förslaget att de skulle behöva underkasta sig behovsprövning. När de i alla fall hade visat sin vilja att klara sig själva genom att vara medlemmar i en kassa, kändes det hårt, att man till syvende och sist dock skulle få underkasta sig en behovsprövning. Utskottet tyckte för sin del också, att man borde undersöka, om man skulle kunna gå fram någon annan väg än vad som föreslagits i propositionen för att undvika denna sammanblandning mellan de två hjälpsformerna.

För att klargöra hur utskottet här har gjort bör jag kanske stanna vid hur statsunderstöd gives till arbetslöshetskassorna. Statsunderstödet ges proportionellt allt efter antalet dagar, som kassamedlemmarna äro arbetslösa, och därvid tillämpas en stigande skala från omkring 5 % till omkring 75 %. Det finns emellertid också en annan olikhet, nämligen att det högsta statsbidraget ges till de klasser som ha den lägsta daghjälp. Sålunda når tvåkronorsklassen och därunder det högsta bidraget, 75 %, under det att det minskas med varje klass, så att det för den högsta klassen, sexkronorsklassen, håller sig omkring 40 %.

När Kungl. Maj:t föreslagit en ökning av statsbidraget, har det skett på det sättet, att man har gått in för samma slags understöd för vissa andra klasser som för tvåkronorsklassen och lägre klasser. Socialstyrelsen hade föreslagit att gränsen skulle flyttas till trekronorsklassen. Kungl. Maj:t har flyttat den till fyra-kronors. På det viset kan man få det högre statsbidraget till och med fyra-kronorsklassen.

Det var denna av Kungl. Maj:t intagna väg, som utskottet tog upp till undersökning för att se, om man genom att gå vidare skulle kunna nå fram till att icke behöva hänvisa kassamedlemmarna till arbetslöshetskommittéerna. Det gjordes mycket grundliga undersökningar hur det skulle komma att verka, och det visade sig, att man hade anledning att antaga, att om man kunde gå vidare på Kungl. Maj:ts väg genom att ge de högre bidragen även för femkro-

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

norsklassen och sexkronorsklassen, skulle man ha utsikt att få kassamedlemmarna att skriva in sig i högre klasser och därigenom också få högre daghjälp.

Kungl. Maj:t har i propositionen infört en ny paragraf i lagen, som säger att kassorna böra se till, att medlemmarna hålla sig till de klasser, som närmast motsvara deras egna inkomster. Emellertid står det ett hinder i vägen för detta, nämligen den höjning av veckoavgifterna, som därmed skulle följa. Därför var det viktigt att se till, att man även i de högre klasserna fick så stora statsunderstöd, att man icke behövde väsentligt öka veckoavgifterna. Vid de undersökningar, som gjorts från utskottets sida, har det visat sig, att man lyckats därmed. Den som vill undersöka det kan finna det i de tabeller som finnas i slutet av utskottets utlåtande. Jag skall icke gå närmare in på den saken. Kontentan är att utskottet kommit till det resultatet, att vi kunna nå ett stycke längre fram på den väg man slagit in på genom att höja statsbidraget två steg längre än vad som har föreslagits av Kungl. Maj:t.

Utskottet har vidare tagit upp Kungl. Maj:ts förslag om ett obligatoriskt barn tillägg av 60 öre för varje barn vilket under alla förhållanden skulle utgå från allra första dagen. Vidare har utskottet föreslagit ytterligare ett tillägg, nämligen ett hustrutillägg. Detta tillägg kom till på särskild hemställan av en av arbetslöshetskassorna, som påpekade, att det skulle visa sig vara en god hjälp. Det var emellertid rätt olika åsikter om detta hustrubidrag inom kassorna, vilket föranlett att utskottet har stannat vid att göra detta tillägg fakultativt, så att de kunna taga upp det i sina stadgar om de vilja, annars icke. I bägge hjälpformerna utgår emellertid statsunderstödet från första stund med 75 %.

Slutligen har också utskottet gjort en annan ändring. Det har alltid varit så, att statsbidraget har börjat utgå först sedan några arbetslöshetsdagar förflutit. Det har sålunda börjat utgå efter i genomsnitt 1.75 arbetslösa dagar i lägsta klassen och något senare i högre klasser, så att det icke går ut förrän efter 3 1/2 dagar i den högsta klassen. Nu föreslår utskottet avskaffande av den fallande skalan och har i stället gått in för ett genomsnitt på så sätt att för de tre första dagarna inget statsbidrag utgår. Däremot har man ökat på tiden för statsbidrags erhållande under de längre arbetslöshetsperioderna, så att det sedan skulle utgå under 35 dagar i stället för de 26 dagar, som i propositionen föreslås. Att man förfarit på detta sätt har bl. a. berott på att utskottet ansåg det nödvändigt att nu inte föregripa den utredning, som socialvårdskommittén håller på med rörande möjligheterna att lämna mindre statsbidrag vid kortare arbetslöshet och i stället utöka hjälpen under de längre arbetslöshetsperioderna.

Emellertid ansåg utskottet, att man inte vågade stanna endast vid detta, utan utskottet har tänkt sig ännu en hjälpform, nämligen möjlighet för kassamedlemmar att få hyresbidrag från arbetslöshetskommittéerna. Därmed har man visserligen tagit ett avsteg från den princip, som man utgått från, nämligen att man skulle undvika sammanblandning mellan bidrag från arbetslöshetskommittéerna och försäkringsförmånerna. Man har dock omgärdat denna hjälpform med starka restriktiva bestämmelser. Det heter sålunda att för de erkända arbetslöshetskassornas medlemmar skall finnas en möjlighet att söka och vid behov erhålla hyreshjälp av arbetslöshetskommittéerna, men denna skall utgå först sedan vederbörande erhållit daghjälp för minst 40 dagar från kassan. Det skall alltså ha förflutit viss tid, innan denna rättighet inträder. Man har menat att detta avsteg från principen kan motiveras med att man här skapat en säkerhetsventil, när det gäller de allra sämst ställda och familjer med många barn, särskilt då i de dyrare bostadsorterna.

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

Utskottet anser sig sålunda med det förslag, som här föreligger, ha nått vad man från början avsåg, nämligen att avhjälpa de svårigheter, som kassorna nu ha att kämpa med och som gjort att man fruktat för att kassornas tillväxt skulle hindras och att de t. o. m. skulle fara så illa, att det vore risk för att de skulle upplösas. Man har emellertid varit ganska tveksam, om inte den väg, som man här slagit in på, skulle ställa sig mycket dyrbar. Det är ju inte lätt att säga, hur därmed kommer att förhålla sig. På sid. 19 i utskottsutlåtandet ha vi gjort en jämförelse mellan hur Kungl. Maj:ts förslag och utskottets förslag skulle ställa sig under det kommande året, således med utgångspunkt från det antal kassamedlemmar, som man för närvarande har, eller 275,000. Det visar sig då, att den av utskottet föreslagna anordningen är en miljon kronor dyrare än Kungl. Maj:ts förslag. Det låter ju inte så vidare tilltalande i dessa tider, men det är att märka, att vid denna jämförelse ha vi icke tagit med i betraktande det anslag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle tillkomma genom att försäkringsförmånerna skulle kompletteras genom understöd från arbetslöshetskommittéerna och vilket anslag enligt socialstyrelsens uppgift måste bli ganska stort, eftersom kassornas ställning är sådan den är.

Men man måste naturligtvis också, innan man vet om man skall våga gå med på en sådan utgift som det här gäller, se litet framåt, och därför har utskottet gjort en beräkning, hur det skulle ställa sig, om antalet kassamedlemmar ökades till vad vi ha grundade förhoppningar om, nämligen till 500,000. Det visar sig då, att utskottets förslag innebär en höjning med 2,960,000 kronor i jämförelse med propositionen, men jag påpekar ännu en gång, att då har man icke tagit med i beräkningen de belopp, som skulle utgå genom arbetslöshetskommittéerna. Det förefaller inte heller, som om statsutskottet hade ansett att det skulle bli fråga om någon orimlig utgiftsökning, eftersom statsutskottet för sin del godtagit förslaget.

Vad som redan nu kan sägas är, att man genom den anordning, som här föreslagits, skall kunna förmå kassornas medlemmar att välja högre daghjälpklasser. Det visar sig nämligen, när man undersöker denna sak, att det är möjligt att med knappast någon eller i varje fall mycket obetydlig höjning av veckoavgifterna flytta från en daghjälpklass till en annan — skillnaden är allra minst i fem- och sexkronorsklasserna. Strävan har ju också varit att få de försäkrade att välja en högre klass än den mycket låga tvåkronorsklassen och att åtminstone få upp dem i trekronorsklassen. Genom att på detta sätt göra övergången så pass mjuk, i det att man i vissa fall inte alls behöver höja sina veckoavgifter, tror jag att man kan räkna med att kassorna, i enlighet med det av Kungl. Maj:t uttalade önskemålet, i sina stadgar skola taga in en uppmaning till medlemmarna att välja en daghjälpklass, som mera direkt motsvarar deras egna inkomster. Får man upp den stora massan försäkrade i tre, fyra- eller femkronorsklassen och därtill kan ge barnbidrag, eventuellt hustrubidrag, kommer kassornas daghjälp att bli fullt jämförbar med motsvarande arbetslöshetsunderstöd, och därmed skulle man ha löst den fråga, som för närvarande utgör ett synnerligen allvarligt problem för kassorna.

Jag har anledning att tro, att arbetslöshetskassorna komma att mottaga detta förslag med stor välvilja. Jag har nyss bevistat en kongress med beklädnadsarbetarnas kassa, och där beslöt man sig för att gå in för det här föreslagna systemet. Jag har också hört, att bara ryktet om en förbättring av kassornas ställning har gjort att ett par kassor redan anslutit sig till den statliga arbetslöshetsförsäkringen och att rätt många äro på väg att göra

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

det. Jag hoppas därför att Kungl. Maj:t inte skall ha någonting emot den omläggning, som utskottet i vissa delar föreslagit. Jag tror också att man kan säga att utskottet endast har vandrat vidare på samma väg som Kungl. Maj:t, när vi ha gått fram så som vi gjort, och jag hoppas att resultatet därav skall bli gott.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Hage*.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag kan försäkra den föregående ärade talarinnan, att jag har så litet emot detta utskottsförslag, att jag tvärtom med fullkomlig tillfredsställelse hälsar den utveckling denna sak har tagit. Men om jag likväl knyter några reflexioner därtill, tror jag att detta är fullt försvarligt.

Det finns åtminstone åtskilliga ledamöter i denna kammare, som voro med åren 1933—34, och de erinra sig kanske de strider, som anhängarna av den statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen den gången hade att utkämpa, och de minnas måhända hur urvattnat det förslag till en sådan försäkring, som slutligen efter tretton års mödor kom fram på riksdagens bord, blev för att man överhuvud taget skulle nå syftet att få principen om en statsunderstödd arbetslöshetsförsäkring accepterad i vårt land.

Vi visste ju alla, som ville driva fram denna sak och som arbetade för en sådan arbetslöshetsförsäkring, att det förslag som då genomfördes var behäftat med ytterligt många brister. Det är självfallet, att när denna statsunderstödda arbetslöshetsförsäkring på sju års tid inte har kunnat erhålla mer än 275,000 medlemmar, måste detta i främsta rummet bero på de många brister som den varit behäftad med.

När jag nu läser utskottsutlåtandet måste jag säga mig, att det verkligen har hänt någonting i alla fall i den svenska riksdagen under dessa sju år. Jag skulle mycket väl kunna tänka mig, att många riksdagsledamöter skulle ta ett sådant här förslag med uppräckta händer, men jag finner, att det icke blott är många ledamöter utan även ett enhälligt utskott, och jag förmodar också, att det blir en praktiskt taget enhälligt riksdag, som kommer att biträda detta utskottsförslag. Att jag är överraskad och tillika mycket glad över vad som nu hänt, får ju ses mot bakgrunden av att utskottets förslag betyder, att man stryker ett svart streck över det man betraktar som en av grundstenarna i den arbetslöshetsförsäkring som man ville bygga upp, en av de grundstenar, som knappast lades av de verkliga anhängarna till den statliga arbetslöshetsförsäkringen utan av dem, som med ogillande sågo, att man genomförde en sådan försäkring. Denna grundprincip innebar nämligen, att försäkringen skulle vara differentierad på grundval av efter en mycket sinnrik skala uttänkta statsbidrag. Statsbidragen skulle vara beräknade på ett sådant sätt — särskilt med hänsyn till att man hoppades att kunna få lantarbetare och eventuellt även andra mycket lågt betalda arbetare att skaffa sig försäkring — att de som inte ansågo sig ha råd att försäkra sig för mer än två kronor om dagen i daghjälp, skulle få 75 procent av premien i statsbidrag. De som ansågo sig ha råd att försäkra för 3 kronor om dagen, skulle redan erfara en minskning av statsbidraget och få betala en större andel av premien själva. De som ansågo sig kunna gå upp ända i sexkronorsklassen skulle praktiskt taget icke få något statsbidrag alls. Följden av detta system blev också, att de arbetslöshetskassor, som hade jämförelsevis höga daghjälpbidrag, från begynnelsen förkla-

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

rade, att de ingalunda för det minimala statsbidrag de kunde erhålla enligt denna försäkring ville underkasta sig den kontroll och den byråkratisering, som enligt sakens natur måste följa med erhållande av statsbidrag.

Nu har alltså denna grundsten helt och hållet vräkt undan; man har i själva verket byggt om det hela. Det är en liten revolution, som sker inom denna försäkrings ram. Det bör väl i alla fall vara klart, innan man fattar beslut, att det faktiskt rör sig om en sådan, när man ger lika statsbidrag över hela linjen, d. v. s. det högsta statsbidrag, som förut har utgått, ger man nu ända upp genom alla daghjälpsklasserna.

Jag skall nu ett ögonblick uppehålla mig vid det förslag, som framlagts av regeringen. Såsom förhållandena utvecklats sig förhöll det sig på det sättet, vilket den föregående ärade talarinnan omnämnde, att den som icke hade vårdat sig om något slags försäkring för att möta arbetslöshetsperioderna fick väsentligt högre statsunderstöd — i form av kontantunderstöd genom arbetsmarknadskommissionens försorg — än den som hade försäkrat sig genom erkänd arbetslöshetskassa. Den som hade försäkrat sig genom icke erkänd arbetslöshetskassa, kunde däremot vända sig till ortens arbetslöshetskommitté för att begära utfyllnad av det bidrag han fick genom försäkringen, så att han i dagunderstöd kunde erhålla lika stort belopp som den som icke var försäkrad alls. De enda som voro uteslutna från denna utväg voro de, som försäkrat sig i erkända arbetslöshetskassor. De voro emellertid inte helt utestängda från möjligheten att erhålla utfyllnad av sitt bidrag de heller. De kunde icke vända sig till arbetslöshetskommittéerna, men de kunde mycket väl gå till fattigvården för att genom dennas försorg komma i åtnjutande av denna mellanskillnad mellan försäkringsbidraget och det allmänna understödet, om detta befanns vara av behovet påkallat. Sådant var läget då. Det är klart, att om under en långvarig kris en sådan försäkringsform hade fått kvarstå utan att på något sätt förändras, skulle detta ha lett till att man mördat arbetslöshetsförsäkringen, i varje fall den statliga arbetslöshetsförsäkringen.

Detta var alltså ett tillstånd, som var ganska orimligt. Emellertid uppstod då frågan, vilka vägar man skulle välja för att inte den som försäkrat sig mot arbetslöshet skulle komma i en sämre ställning än den som icke hade försäkrat sig eller den som hade försäkrat sig i andra än statsunderstödda kassor. Då föreslog socialstyrelsen, att man skulle höja statsbidragen för daghjälp på så sätt, att ett bidrag på 75 procent skulle utgå även för trekronorsklassen. Därutöver skulle även barnbidrag utgå. Detta förslag gick ut på remiss, och det erhöLL understöd praktiskt taget från alla håll. Sålunda tillstyrkte socialvårdskommittén förslaget. Landsorganisationen föreslog däremot, att man skulle medge ett statsbidrag på 75 procent ända upp till fyrakronorsklassen. När jag då hade att i socialdepartementet pröva denna sak, visade det sig, att om jag hade stannat för socialstyrelsens förslag med möjlighet att lämna samma statsbidrag, som förut utgått i tvåkronorsklassen, även i trekronorsklassen, skulle en icke försäkrad under vissa förutsättningar i de dyrorter, dit arbetslösheten nu under denna kris är koncentrerad, kunna erhålla en daghjälp, som fortfarande med mycket betydande belopp översteg vad en statligt arbetslöshetsförsäkrad person skulle kunna erhålla. Det visade sig också, att när vi inom socialdepartementet prövade landsorganisationens förslag om 75 procents statsbidrag upp till fyrakronorsklassen, skulle fortfarande i de dyraste orterna det understöd, som utgick från arbetslöshetskommittéerna, vara väsentligt högre än det man skulle kunna erhålla ifrån den statliga arbetslöshetsförsäkringen, barntilläggen inberäknade. Jag sade mig då, att dessa förslag visserligen innebure en förbättring, men man komme ändå icke därigenom att nå vad man

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

(Forts.)

skulle önska, och därför ansåg jag, att man i avvaktan på förslag ifrån socialvårdskommittén skulle kunna tillåta, att vederbörande försäkringstagare finge rätt att erhålla stöd från arbetslöshetskommittéerna i stället för från fattigvården. Eftersom man nu har gjort så mycket affär av denna sammanblandning — i varje fall utåt i diskussionen — vill jag understryka, att detta icke är någonting nytt. Det som man ansåg vara ett förfärligt brott, nämligen att hänvisa en arbetslös person till arbetslöshetskommittéerna i stället för till fattigvården, föreföll mig att vara en mycket enkel position att intaga. Jag sade mig då, att vi måste sörja för att det blir likställighet mellan de olika understödsformerna, och därför tillkom detta förslag. Hade jag kunnat tänka mig — det kan jag uppriktigt erkänna — att det funnits verklig resonans för den tanken, att man ingalunda skulle stanna med det ökade statsbidraget vid socialstyrelsens förslag, utan tredubbla denna daghjälp i jämförelse med utgående statsbidrag, till vilken man kan erhålla det högre statsbidraget, och fördubbla daghjälpens i förhållande till socialstyrelsens förslag, ja, då är jag ju ganska säker på att Kungl. Maj:ts eget förslag hade fått ett annat utseende.

Såsom jag nu ser på denna fråga måste jag säga, att när slutet är gott är allting gott, ty detta måste komma att betyda, att vi nu verkligen skapa en arbetslöshetsförsäkring, som är utvecklingsduglig och som kommer att så småningom till försäkringsformen överflytta en mycket betydande majoritet av de svenska organiserade arbetarna. Fröken Hesselgren kan ju förstå, att vi, som ha önskat en sådan arbetslöshetsförsäkring, ju inte kunna annat än med tillfredsställelse hälsa det ögonblick, då en sådan möjliggöres, även om Kungl. Maj:t inte från början precis har medverkat till att lösa frågan på detta sätt. Jag kan bara konstatera, att jag är glad och — jag medger det även gärna — litet överraskad, men framför allt glad över den utveckling som detta ärendes behandling har tagit. Det föreligger alltså inga invändningar från min sida mot utskottets förslag utan tvärtom.

Herr Hagård: Herr talman! Statsrådet och chefen för socialdepartementet förklarade, särskilt med tanke på 1933 och 1934 års häftiga strider om denna sak, att något har hänt sedan dess i den svenska riksdagen. Även den, som då inte var med men som ändå har kännedom om vad som inträffat, vet att avsevärda förändringar sedan dess införts på arbetslöshetshjälpens område fastän huvudsakligen utanför arbetslöshetsförsäkringens speciella avsnitt. Det har nämligen på den allmänna arbetslöshetshjälpens område skett en förändring, som i korthet innebär att en person, som icke själv presterar något som helst för sin arbetslöshetshjälp, kan få hundra procentigt understöd med belopp som ligger i nivå med hans vanliga inkomst, och detta enbart av stats- och kommunala medel. Det måste väl då anses rättvist, att den, som genom anslutning till försäkringen själv medverkar till att sörja för sin arbetslöshetshjälp, blir i tillfälle att erhålla ökat stöd från samhällets sida. Det är detta, som är det grundläggande momentet i det resonemang, som förts av andra lagutskottet i detta sammanhang.

Jag skall emellertid be att få knyta några reflexioner närmast till det särskilda yttrande, som jag har fogat till utskottsutlåtandet. Vid behandlingen av förevarande proposition voro vi alla inom utskottet överens om att man skulle stärka kassornas ställning, så att deras prestationer gentemot medlemmarna kunde förbättras, allt dock inom försäkringens ram. Men vi voro också överens om att man icke kunde godtaga den anordning, som föreslås i propositionen nr 214, att kassamedlemmarna skulle erhålla en supplerande daghjälp från kommunerna genom arbetslöshetskommittéerna, och detta av flera skäl.

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

Först och främst — detta har varit det avgörande skälet — skulle kassornas medlemmar genom en sådan anordning tvingas att underkasta sig en behovsprövning, vilket för deras del måste anses vara synnerligen motbjudande och säkerligen skulle medverka till minskad förståelse för strävandena att få till stånd nya erkända arbetslöshetskassor och öka anslutningen till kassorna. I många fall skulle det också tvinga kommunerna in på vägar, som inte vore så lyckliga. Kommunerna skulle bli nödsakade att öppna verksamhet med allmän arbetslöshetshjälp, tillsätta arbetslöshetskommittéer o. s. v. De kommuner, som för närvarande lösa sitt arbetslöshetsproblem genom att under hand eller mera lyckligt organiserat bereda arbete åt de arbetslösa, skulle måhända tvingas att öppna verksamhet med utgivande av kontant understöd, något man i det längsta söker undvika.

Igångsättandet av kontant understödsverksamhet inom dylika kommuner, skulle få åtskilliga konsekvenser. Personer, som eljest t. ex. kunnat draga sig fram på tillfälliga arbeten eller på annat sätt skaffat sig utkomst från olika håll, skulle säkerligen, när det blev bekant att en kommun anvisat särskilda medel för att stödja arbetslöshetskassornas medlemmar och att man inrättat särskilda arbetslöshetsorgan, i stor utsträckning söka sig till dessa kommunala hjälporgan för att bli delaktiga av samma förmåner som kassamedlemmarna. Man skulle med andra ord komma att frammana en arbetslöshet, som eljest icke vore skönjbar och som skulle kunna bemästras med andra medel.

Vidare skulle det uppstå en pendling mellan arbetslöshetskassorna och de kommunala organen för arbetslöshetshjälp, en anordning som måste anses såsom föga rationell och lämplig.

Det måste också betecknas såsom en avsevärd svaghet i propositionen, att det icke kunnat presteras någon som helst beräkning av kostnaderna för en sådan kommunal hjälpverksamhet. Försök till utredning på den punkten lära ha gjorts men icke kunnat slutföras. Utskottet har för sin del inte haft någon anledning att försöka göra en dylik beräkning, då utskottet ju icke följt Kungl. Maj:t när det gäller denna del av förslaget.

För att avlägsna denna olägenhet med konsekvenser av så allvarlig karaktär föreslås nu i utskottsutlåtandet en förstärkning av statsbidraget till daghjälp ävensom införandet av barntillägg och hustrutillägg. De nuvarande grunderna för statsbidrag må vara aldrig så riktiga ur social synpunkt genom att de möjliggöra större statsbidrag, när det gäller de lägsta daghjälpbeloppen. De ha dock i praktiken lett till att kassamedlemmarna kommit att försäkra sig till för låg daghjälp. Genom den nu föreslagna omläggningen av statsbidraget — jag skall inte närmare ingå på den saken, ty fröken Hesselgren har ju redan redogjort därför — samt en del andra anordningar skapas emellertid betingelser för en omedelbar utökning av daghjälpbeloppen. De nya förmåner, som barn- och hustrutilläggen erbjuda, måste anses betydelsefulla även med hänsyn till dagens befolkningspolitiska läge. Det synes mig ur denna synpunkt försvarbart, att statsbidraget sättes så pass högt som till 75 procent.

Ur de synpunkter, som jag lagt på denna fråga, har jag motsatt mig den kvarleva i Kungl. Maj:ts förslag om kommunal supplerings av förmånerna till arbetslöshetskassornas medlemmar, som ligger i hyreshjälpen. Jag har för min del velat konsekvent medverka till att inom försäkringens ram förmånerna göras så goda som möjligt i avsikt att bespara kassamedlemmarna behovsprövningen, vilket, såsom jag förut påpekat, har en avgörande betydelse för kassornas verksamhet. Utskottet har i mycket hög grad närmat sig denna uppfattning, men har inte velat taga steget fullt ut. Genom de betydelsefulla restriktiva bestämmelserna för hyreshjälp meddelande torde det likväl bli så,

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

att kassamedlemmarna även i de större städerna komma att i det längsta avhålla sig från att anlita de kommunala hjälporganen.

För min del skulle jag helst ha sett, att hustrutillägget blivit obligatoriskt för att säkrare göra det möjligt för kassamedlemmarna att inom försäkringens ram få tillräckliga förmåner. Man kan dock hoppas, att kassorna i allmänhet skola genom särskilda beslut införa hustrutillägget.

I det särskilda yttrande, som jag fogat till utskottets utlåtande, har jag velat framhäva det nödvändiga för statsmakterna att taga konsekvensen av egna uttalanden och åtgöranden, nämligen att det bör skapas enhetlighet och ordning inom den sociala hjälpverksamheten. Man borde ha anledning att begära en viss konsekvens i åtgörandena, så att icke det pågående rationaliseringsarbetet på detta område medvetet försvåras.

I samband med denna frågas behandling kan man inte undgå att taga hänsyn även till den kommande utvecklingen på detta område. Man bör inte förfara så i sitt handlande och vandlande, att man genom dagens åtgärder förhindrar eller försvårar en god framtida lösning av frågan om arbetslöshets hjälp och arbetslöshetsförsäkring. Det måste erkännas, att utskottets åtgärd att föreslå en omläggning av grunderna för statsbidragets utgående i och för sig innebär ett vågspel, särskilt med tanke på vad som skall komma efter detta. Man kunde befara, att den tid, som stått utskottet till buds för denna frågas behandling, varit otillräcklig för att få detta spörsmål mer ingående undersökt och belyst. Den sakkunskap, som stått till utskottets förfogande, har emellertid gjort klart, att man i det avseendet knappast löper några risker. Utskottets åtgärd att av två statsbidraglinjer förorda den försiktigare medverkar även till tillförsikt i detta hänseende.

Inom socialvårdskommittén pågår för närvarande ett omfattande utredningsarbete i fråga om arbetslöshetshjälpen och därmed även arbetslöshetsförsäkringens ordnande i framtiden. Vilket resultat detta arbete kan ge, är det omöjligt att nu uttala sig om. Man måste emellertid finna det önskvärt, att det beslut, som riksdagen i dag kommer att fatta i denna fråga, snarast möjligt föres ut i det praktiska livet och kommer till tillämpning, så att den erfarenhet, som man kan vinna av de nya linjerna, skall på ett förståndigt sätt kunna utnyttjas i fortsättningen.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Det har nu under sju års tid stått en het strid mellan anhängare och motståndare till att arbetarna skola ansluta sig till de statsunderstödda arbetslöshetskassorna.

Det parti jag representerar har kämpat emot en sådan anslutning. Man har på grund härav många gånger betecknat oss såsom oansvariga och såsom personer, vilka vilja hindra arbetarna från att tillgodogöra sig en oskattbar förmån. Ja, man har till och med påstått att vårt motstånd skulle bottna i att vi vilja förhindra, att arbetarna skulle få ett drägligt understöd vid arbetslöshet, så att vi skulle kunna spekulera i det missnöje, som då skulle uppstå.

Vårt motstånd mot denna försäkring har emellertid haft helt andra motiv. Vi ha ansett att det har varit nödvändigt att arbetarna tagit avstånd ifrån dessa kassor för att på det sättet ge uttryck för sin mening, att kassornas bestämmelser måste ändras, innan man med någon fördel kan ansluta sig till desamma.

Det sades nyss från socialministerns sida, att det måtte ha inträffat någon-ting sedan åren 1933—34, eftersom man nu har en helt annan inställning till

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

denna fråga i utskottet än vad man i allmänhet hade då. Ja, vad som har inträffat torde väl ändå vara, att när arbetarnas sätt att ge uttryck för sin vilja till ändringar i denna försäkring har haft sådana verkningar, har nog icke minst detta bidragit till att utskottet blivit så sammansvetsat i sin vilja till förbättringar av regeringspropositionen såsom fallet varit.

De mest avgörande skälen för vårt ställningstagande hittills till denna försäkring ha för det första varit, att kostnaderna för densamma till allra största delen ha fått bäras av de försäkrade själva, dels i deras egenskap av försäkrade men dels även i deras egenskap av skattebetalare, trots att det ju inte är de försäkrade, som bära ansvaret för det samhällssystem, som med jämna mellanrum obönhörligen framskapar krig och kris med åtföljande arbetslöshet. Där emot ha de ivrigaste försvararna för detta system och därigenom närmast ansvariga för arbetslösheten, nämligen arbetsgivarna, undkommit utan direkta utgifter för denna försäkring. För det andra har vårt motstånd grundat sig på daghjälsbeloppens och understöd tidens otillräcklighet. På grund av dessa brister har denna försäkring endast kommit att verka därhän, att arbetarna själva fått betala en del av vad samhället eljest måste betala i understöd, och de försäkrade ha icke som tack för detta kommit i något nämnvärt tryggare läge än de oförsäkrade. Därtill har också kommit de många orimliga och förödmjukande kontrollbestämmelser och inskränkningar i de försäkrades rättigheter, som varit införda i författningarna. Vi ha fått föra en hård kamp mot denna försäkring, därför att intet annat försäkringsföretag har haft en så stor härskara av ivriga och vältaliga agenter som den statliga arbetslöshetsförsäkringen och icke heller har något annat försäkringsföretag haft förmånen av en så välvilligt inställd press. Därtill kommer, att landets största parti faktiskt gjort frågan om anslutningen till den statliga arbetslöshetsförsäkringen på nuvarande grunder till en prestigefråga. Partiet har misslyckats på sätt som redan är nämnt. Jag måste säga, att detta misslyckande vittnar gott om arbetarmassornas sunda förstånd och omdömesförmåga.

När 1934 års riksdag antog bestämmelserna om arbetslöshetsförsäkring, beräknade man, att försäkringen i en mycket nära framtid skulle komma att omfatta 700,000 arbetare. I dag, omkring sju år senare, redovisas endast 275,000 medlemmar av kassorna, men i dag ha försäkringsagenterna en ännu otacksammare uppgift bland arbetarna än tidigare, därför att dessa under de gångna åren ha sett, att kommunisterna haft rätt i sin kritik av denna försäkring, som man ville framställa som en glädjande reform. Arbetarna ha ju hittills inbetalt 14.3 miljoner kronor till kassorna. De ha fått ut endast 12.8 miljoner. Med dessa 14 miljoner kronor ha de försäkrade alltså hittills köpt sig till en undantagsställning, varigenom de kommit i ett sämre läge än till och med sina oförsäkrade kamrater. Kan man överhuvud taget leverera en starkare kritik mot denna reform än att hänvisa till de verkningar, som reformen hittills har haft? Vår kritik har varit berättigad. Sådana blevo verkningarna av denna försäkring för arbetarna, när en sådan tid inträdde, att de skulle börja ha någon nytta av försäkringen. Av dylik karaktär var alltså denna reform, som liksom så många andra under folkhemsperiodens dagar skönmålades som någonting alldeles särdeles fint men som vid första verkliga påfrestning visade sig vara en bubbla som sprack.

Vi ha i vår motion karakteriserat regeringens proposition på följande sätt: »De föreslagna reformernas syfte är alltså att söka förmå de försäkrade att även i fortsättningen bibehålla sina kassor och att om möjligt utöka dessa. Att så sker är utan tvivel ett ekonomiskt intresse för staten, om man vid fast-

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

ställandet av vad som är statens intressen inte menar att dit även hör att verkligen hjälpa de arbetslösa. Men arbetarna lära av sina erfarenheter, och spekulationerna om vad det skall vara möjligt att förmå dem till med hjälp av sådana 'reformer' som de föreslagna kommer därför säkerligen på skam.»

Utskottet har tydligen ansett att regeringens förslag inte kan vara tillfyllest ens för att kunna hålla de försäkrade kvar i kassorna. Utskottet är att gratulera till denna klarsyn. Jag erkänner och är tacksam för att utskottet föreslår en rad förbättringar i regeringsförslaget, som kunna bli nytta för de redan försäkrade. Men samtidigt vill jag säga, att det lappande på en gammal illa medfaren klädnad, som har skett, kan ändå inte komma att föranleda de arbetare, som ännu icke anslutit sig till den statliga arbetslöshetsförsäkringen, att göra detta. Det är min fasta övertygelse.

Vår inställning till det föreliggande förslaget om arbetslöshetsförsäkring grundar sig på följande resonemang: Varje medborgare bör ha laglig rätt till försörjning. Kan arbete inte beredas på grund av det bestående produktions-systemets verkningar, så bör arbetarna ändå vara skyddade genom en obligatorisk försäkring, för vilken kostnaderna bestridas av arbetsgivarna och samhället.

De arbetare, som redan genom en, jag måste säga samvetslös agitation lockats till att ansluta sig till de nuvarande kassorna, bör nu enligt vår mening hållas skadelösa genom en kompensation, som inte bör få ytterligare ekonomiskt betungning dessa försäkringstagare. Därför bör enligt vår mening riksdagen som en provisorisk lösning besluta, att dyrtidstillägg skall utgå med statsmedel och enligt följande grunder: Dyrtidstillägget utgår per dag, utan behovsprövning, med belopp som med 1 krona överstiger skillnaden mellan å ena sidan den enligt nu gällande försäkring för vederbörande försäkringstagare utgående daghjälp, å andra sidan det maximibelopp i fråga om dagunderstöd och hyreshjälp, som den försäkrade i egenskap av arbetslös skulle kunna erhålla efter behovsprövning enligt nu gällande grunder för arbetsmarknadskommissionens understödsverksamhet.

Detta är innebörden av motionen nr 304 i andra kammaren. Trots, herr talman, att jag erkänner, att utskottet har förbättrat regeringsförslaget, anser jag mig ändå böra yrka bifall till denna motion.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill endast i anledning av herr Hagårds anförande konstatera ett par saker.

Det var för det första för mig mycket glädjande att höra, att herr Hagård anslöt sig till dem, som anse, att behovsprövning icke bör förekomma i den mån det överhuvud taget kan undvikas. Ty det finns ju som bekant fall, där en sådan är oundviklig. Då förstår jag, att socialvårdskommittén är inne på linjer, som jag för min del har förfäktat under många år.

Den andra punkten — på denna vill jag emellertid göra ett slags korrigerings; man kan visserligen bara teoretisera om det — var tanken, att kombinationen mellan kommunal arbetslöshetshjälp och försäkringsformen kunde framkalla en ström av besökande till arbetslöshetskommittéerna, eventuellt också uppenbara en arbetslöshet, som icke eljest skulle blivit anmäld. Jag tror emellertid, att man överdriver verkningarna av en sådan åtgärd. Det gjordes ju år 1935 och år 1936 mycket ingående så kallade klientundersökningar beträffande dem, som voro anmälda hos arbetslöshetskommittéerna. År 1935 hade vi ju ännu på sommaren kvar en mycket stor arbetslöshet. Det kunde konstateras, att trots det att vi haft en kris, som räckte från 1931 över 1932, 1933 och 1934, då alltså många människor måste ha varit arbetslösa

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

under en mycket lång period, fanns bland dem, som voro anmälda hos arbetslöshetskommittéerna, icke mer än omkring en tredjedel, allra högst 40 procent, organiserade arbetare. Alla de andra voro oorganiserade. Det är ju ett tecken på att de arbetare, som äro organiserade, och det äro praktiskt taget alla kassamedlemmar, icke gå till de samhällseliga hjälporganen förrän alla deras resurser praktiskt taget äro slut.

Jag medger, att en tvist om denna sak nu är alldeles meningslös, eftersom saken icke längre är aktuell i dag, men sannolikt hade propositionens förslag på denna punkt icke medfört någon större förändring i rådande förhållanden. Jag tror för min del icke på det. Det är ett misstag ur psykologisk synpunkt beträffande den organiserade arbetarklassens reaktion, icke minst naturligtvis därför att sådan anmälan skulle vara förenad med en ibland alltför närgången så kallad behovsprövning. Det är märkligt att iakttaga, att såvida man icke har en sådan fullkomligt jättelik krisarbetslöshet, är det den oorganiserade arbetskraften, som anmäler sig hos samhällsorganen, och i mycket ringa utsträckning organiserade arbetare. Det kan vara skäl att få detta antecknat i detta sammanhang, därför att det är klart, att denna vägran att anmäla sig såväl till fattigvården som till arbetslöshetskommittéerna ju är ett tecken på en ambition, som man bör sätta värde på. Nu gjorde förslaget ingenting annat än öppnade en möjlighet, som de naturligtvis i extrema fall hade kommit att begagna sig av, men som det stora flertalet i alla fall icke hade använt. Därför får jag säga, att den föreställningen, att statsutgifterna skulle ha blivit större, om man hade följt propositionen, än de nu komma att bli, är endast en illusion. Som sagt är det emellertid icke längre en aktuell sak, och det finns därför ingen anledning att tvista om den.

Jag har endast velat göra dessa randanmärkningar till herr Hagårds anförande.

Herr **Hagård** erhöll ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag ger herr statsrådet rätt i att, när det gäller organiserade arbetare, kan nog den slutsats, som han drog, vara riktig. Men det är dock så, att vi ha en del kassamedlemmar även i sådana kommuner, som aldrig någonsin haft ordnad hjälpverksamhet för arbetslösa. Det finns t. ex. i vissa kassor en del medlemmar, även kvinnliga, som bo långt ute på landsbygden. Man skulle under sådana förhållanden, såsom jag antytt, tvingas att i dylika kommuner öppna särskild hjälpverksamhet för arbetslösa för att bereda dessa kassamedlemmar den hjälp, som åsyftas. Resonemanget kan sålunda vara riktigt, när det gäller organiserade arbetare, men det finns oändligt stora skaror av icke organiserade på landsbygden, och deras insläppande på arbetslöshetshjälpens område komme säkerligen att medföra förut berörda betydelsefulla konsekvenser.

Härefter anförde:

Herr **Ericsson** i Kinna: Herr talman! Det har från alla håll uttryckts tillfredsställelse över den proposition, som framlagts i detta ämne, och det utlättande, som vi nu behandla, innebär också ett avsevärt framsteg. Det ovanliga har till och med inträffat, att vi fått erkännande från kommunistiskt håll, och det var i sista minuten, som herr Persson i Stockholm kom ihåg att yrka bifall till sin motion. Då detta erkännande är så allmänt, kanske det kan förefalla olämpligt, att det finns personer som trots detta äro missnöjda med förslaget.

Det gäller en liten detalj, men en detalj, som för vissa arbetargrupper — kassamedlemmar har stor betydelse. Det gäller det spörsmål, som jag i min

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.

(Forts.)

motion pekat på, nämligen tiden för intjänande av den s. k. karenstiden. Denna tid är nu bestämd till 14 dagar, och under den tiden skall det vara 6 arbetslösa dagar. I praktiken innebär detta, att korttidsarbete på 4 dagar i veckan icke kan möjliggöra kvalifikation för daghjälpstunderstöd. Nu vet jag mycket väl, att arbetslöshetskassorna vid sin omtalade konferens icke gjorde något uttalande i den saken, vilket i sin tur föranlett vederbörande departementschef och i sista hand utskottet att säga, att oenighet råder i saken, och att en rättelse är önskvärd. Jag vill emellertid ha fastslaget, att hela denna konstruktion av förordningen är felaktig. Det resonemang, som socialstyrelsen för, och som refereras i utskottsutlåtandet, är nämligen icke riktigt — helt enkelt därför att nu kunna vederbörande arbetsgivare och arbetare komma överens om en viss förläggning av arbetstiden, varigenom arbetarna erhålla denna kvalifikation för karenstidens intjänande. Om emellertid en arbetsgivare icke har samma intresse för samarbete med sina arbetare, förlora dessa fullständigt möjligheten att erhålla daghjälpstunderstöd. Det innebär de facto, att dessa medlemmar i en erkänd arbetslöshetskassa bli beroende av huruvida deras arbetsgivare har en välvillig inställning till deras berättigade anspråk på daghjälpstunderstöd. När så är förhållandet, måste jag säga, att detta är en olägenhet, i synnerhet som en annan arbetaregrupp inom samma industri, fastän inom ett annat företag, kan arbeta precis lika lång tid, men får daghjälpstunderstöd, därför att frågan om arbetstidens förläggning är ordnad mellan arbetsgivare och arbetare. Detta är en otillfredsställande ordning. Jag vet, att det i synnerhet i västra Sverige råder opposition på denna punkt. Det befrämjar icke arbetslöshetskassornas framgång, om man icke rättar till en sådan sak.

När man säger, att utgifterna bli ändå väsentliga, och samtidigt hänvisar till att det icke har någon stor praktisk betydelse, därför att i de flesta fall saken ordnas genom samarbete, måste en var förstå, att det resonemanget är motsägelsefyllt. Ordnas saken i så stor utsträckning redan nu, då har ju staten kostnaderna redan nu! Om lagändring genomföres, slipper man att vidtaga några överenskommelser mellan arbetare och arbetsgivare för att kunna kringgå lagen.

När arbetslöshetskassekonferensen icke gjort något uttalande, undrar jag, vems intressen vederbörande funktionärer inom arbetslöshetskassorna ha företrott. Arbetslöshetskassekonferensen borde tagit sikte på det förhållandet, att kassorna skola tjäna sina medlemmar. Hade ett sådant uttalande från denna konferens kommit, är jag övertygad om att Kungl. Maj:t tagit upp frågan i propositionen, och med den välvilliga inställning, som utskottet visat i förevarande fråga och som innebär, att den väsentliga framgången är uppnådd, hade även denna i förhållande till det stora hela lilla detalj varit tillrättalagd.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Blott några ord. Jag vill först och främst med anledning av vad den siste talaren sade meddela, att vi hade allvarliga diskussioner inom utskottet om denna sak, men vi fingo verkligen sådana meddelanden från kassorna, att vi icke ansågo oss nu kunna föra fram den frågan. Man kan också, såsom den ärade talaren nyss sade, se saken från olika sidor. Om kassorna få det bättre, vilket de faktiskt få genom detta beslut, skulle det icke förvåna mig, om saken togs upp igen till diskussion och då kanske med annat resultat.

Vad herr Persson i Stockholm beträffar vill jag också säga, att vi hade uppe i utskottet till diskussion hans förslag om dyrtidstillägg, men vi ansågo

Ändring i vissa delar av förordningen om erkända arbetslöshetskassor, m. m.
(Forts.)

oss ha gjort ett mycket bättre grepp i saken än vad en krona i dyrtidstillägg skulle göra. Om vi se på den veckoavgiftstabell, som finns intagen i utlåtandet, visar denna, att exempelvis den som stått i 3 kronor kommer utan vidare upp i 4 kronor med 3 öres tillägg, och den som står i 4 kronor kan komma upp i 5 kronor med en minskning av sina veckoavgifter. Detta gör således, att den krona i dyrtidstillägg, som motionärernas förslag skulle ge, skulle leda till samma ekonomiska resultat för kassornas medlemmar som vårt förslag gör. Nu vill jag säga, att när motionärerna kommo med sitt förslag var det med ett annat förslag som bakgrund.

Jag är mycket ledsen över att höra herr Persson i Stockholm förklara, att hela saken spruckit. Jag tycker då, att den spruckit på ett underligt sätt, därför att det för närvarande är icke mindre än nio stora arbetslöshetskassor, som hålla på att göra upp med socialstyrelsen om att komma in och bli registrerade, och det har kanske gått litet raskare under sista veckan. Icke mindre än två ganska stora kassor ha, sedan de fått höra om detta förslag, redan anmält sig. Jag hoppas således, att det spruckna kärlet har så pass mycket liv i sig, att det kommer de arbetare till nytta, som enligt herr Perssons i Stockholm och min mening ha behov därav.

Fru **Johansson**: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Ericssons i Kinna anförande säga, att jag liksom han är på det klara med att det måste vara ett ojust förhållande, när en del arbetare inom samma yrkesgrupp kunna få betalt för korttidsarbete och få inarbeta sin karenstid på grund av arbetsgivarens tillåtelse, medan en annan grupp arbetare icke kan komma i åtnjutande av bidrag från kassan på grund därav, att de icke haft tillfälle att arbeta in karenstiden.

Jag skall emellertid påvisa en annan sak, som för mig vägt en hel del, när jag intog min ståndpunkt, och det är den synpunkten från arbetslöshetskassekonferensen, att även om man kunde tillgodose — låt oss säga den yrkesgrupp det här gäller — textilarbetarna — genom att göra en ändring i fråga om karenstiden, så att den kunde få intjänas på tre veckor i stället för fjorton dagar, skulle ändå icke full rättvisa kunna skipas, därför att det finns också en del kassor, vars medlemmar få gå en halv dag arbetslösa då och då. Skulle man då sammanräkna deras tid, skulle man komma till samma otillfredsställande resultat som när det gäller textilarbetarna. Jag tror därför, att vi få lov att tänka litet djupare i denna sak. Ty skall rättvisa skipas, anser jag, att alla skola tagas med och icke blott en enskild yrkesgrupp.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till motionen II: 304; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 juni 1941 dagtecknad proposition, nr 289, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)

287) om semester samt till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m., dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Propositionen hade, såvitt anginge lagförslagen, hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet. I övrigt hade propositionen hänvisats till statsutskottet.

I samband med motionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, dock ej såvitt motionerna anginge propositionen i vad den hänvisats till statsutskottet.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen;

B. att motionerna I: 243, II: 337 och II: 338, i den del de hänvisats till behandling av utskottet, måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt; samt

C. att motionen I: 244, i den del den hänvisats till behandling av utskottet och i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Norman*, *Hagman* och *Tamm* samt fröken *Andersson*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 17 juni 1938 (nr 287) om semester;

B. att riksdagen, med förklarande av det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om semester för viss militär tjänstgöringstid m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av reservanterna framlagt förslag till lag i detta ämne;

C. att riksdagen, i anledning av motionen I: 244, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast möjligt om enhetliga och effektiva åtgärder för att lindra de olägenheter i såväl ekonomiskt som annat hänseende, som inkallelserna till militärtjänst förorsakat stora grupper av den manliga befolkningen, samt framläggandet av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

D. att motionerna I: 243, I: 244, II: 337 och II: 338, i den del de hänvisats till behandling av utskottet, måtte anses besvarade genom vad reservanterna i sin motivering hemställt;

2) av herr *Linnér*;

3) av herrar *Näslund* och *Barnekow*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Barnekow**: Herr talman! Jag har jämte en annan ledamot av andra lagutskottet vid detta utlåtande fogat en blank reservation och ber att med några ord få beröra föreliggande förslag. Jag tror, att vi nu äro tämligen vana vid miljonrullningar i kammaren, men det var i alla fall en obehaglig överraskning för ganska många, om icke för alla, då denna proposition kom

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)
och man fick se detta stora belopp, 20 miljoner kronor, som skall utgå i semesterersättning.

Semestern är fridagar med bibehållen lön, som var och en som är i tjänst har rätt till, och i vissa fall, exempelvis där en arbetare är i arbetsgivarens kost, skall han icke blott få behålla lönen utan också få rätt till ersättning för de naturaförmåner, som han förlorar, ifall han beger sig till annan ort. Nu ha de inkallade flera fridagar i varje månad, men statsrådet förklarade i propositionen, att dessa icke kunna anses vara semesterdagar, fastän han erkände, att dessa äro dagar för vila och rekreation. Det kan emellertid vara delade meningar om detta. Jag vill villigt erkänna, att det givetvis under vissa förhållanden kan vara svårt att betrakta dylika fridagar som semesterdagar, men en del av dem måste väl ändå betraktas som semester. Nu är frågan, om de skola få åtnjuta någon särskild ersättning utöver sin vanliga lön under dessa dagar. Jag vill gärna erkänna, att något måste de i varje fall ha, när de bege sig till hemorten, och så länge de icke åtnjuta den kost, som de i annat fall ha under tjänstetiden. Vidare finns det andra, som böra beredas ersättning på något sätt, nämligen sådana, som äro anställda i ett företag, men som då de kommit tillbaka till företaget efter sin militärtjänstgörings slut finna, att företaget just vidtagit anordning för semester för sina anställda. Dessa som då komma hem få visserligen ett slags semester, men det är, kan man säga, arbetslöshet som de råka ut för. De få ingen semesterersättning av företaget. Givetvis bör det kunna ordnas så, att även de få någon ersättning. Däremot bör man väl också försöka ordna det så, att icke en del av de inkallade, såsom nu är förhållandet, komma i åtnjutande av dubbel semesterersättning. Det finns vissa statsanställda och andra som åtnjuta semesterersättning från annat håll. Skulle de få semesterersättning även under militärtjänstgöringen, skulle de få dubbel ersättning.

Om man ser på hela frågan, förefaller det, som om herr statsrådet ändå icke blott tänker på semesterersättning åt de inkallade utan även tänker en smula på de inkallades ekonomiska villkor. Vi veta alla väl, att en massa av dessa inkallade lida verkligt ekonomiskt men genom sin inkallelse. De ha visserligen familjebidrag, och statsmakterna försöka att på andra sätt ordna upp för dem, men troligt är väl ändå, att den ersättning de erhålla icke räcker för att hålla dem ekonomiskt skadeslösa. Utom dessa, som verkligen lida en ekonomisk förlust, finns det ganska många av dem, som ligga ute i militärtjänst, vilka icke lida något ekonomiskt men därav. De ha väl aldrig tänkt annat än att de fullgöra en plikt mot fosterlandet, då de offra sin arbetskraft i försvarets tjänst.

Betraktar man såsom jag saken så, att det icke blott är ersättningen för semester, som influerat statsrådet, då han framlagt denna proposition, måste man säga, att propositionen utgör en sammanblandning av semesterersättning och ekonomisk gottgörelse till de inkallade. Jag tror, att en sammanblandning är skadlig för semesteridéns vidare utveckling, och är det en ekonomisk hjälp, som statsrådet vill lämna de inkallade, kommer det väl ändå att påminna en smula om bagaren, som kastade jästen efter brödet in i ugnen.

Jag skall icke yttra mig om beloppets storlek — det är ett stort belopp, 20 miljoner kronor — men om man såsom jag ser saken så, att vissa av de inkallade egentligen icke göra någon ekonomisk förlust genom att ligga inne, medan däremot andra lida stor ekonomisk förlust, skulle man tycka, att denna stora summa skulle kunna användas på ett mera rättvist sätt än det, som föreslås i propositionen.

Vi två, som antecknat en blank reservation, ha varit av den meningen, att vi för en gångs skull inom andra lagutskottet skulle följa konstitutionsutskottets

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)

hemställan och sätta in vad utskottet önskar i klämman och icke blott i motiveringen. Vi ha därför önskat, att utskottet föreslagit riksdagen att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t, såsom statsrådet själv sagt i sin proposition, ville försöka verkställa en utredning om ett samordnande av all slags ekonomisk hjälp åt inkallade, men vi ha även velat, att semesterfrågan i sin helhet skulle tagas upp till en förutsättningslös utredning. Då nu emellertid utskottet formulerat detta ungefär så som vi önskat, skall jag, herr talman, på den punkten icke framställa något yrkande.

Nu ber jag, medan jag yttrar mig, att få säga ett ord till i förbigående, nämligen att jag för min del under inga förhållanden kan vara med om den reservation, som herr Norman m. fl. avgivit. Den betyder i själva verket ingenting annat än att dessa ersättningar — kalla det vad man vill — som statsrådet och även utskottet förmenat skola utgå, skola tillfalla endast dem som haft semester förut, men att således småbrukare och alla möjliga andra, som kanske oftast ha svårigheter, icke skulle erhålla någon semesterersättning. Denna reservation kan jag under inga förhållanden vara med om.

Beloppet, vilket om man följer statsrådets tankegång skall kallas semesterersättning och utgå med 10 kronor per dag, skall jag icke ingå på. Jag vill blott i förbigående säga, att jag tror, att landsbygdens befolkning, exempelvis lantarbetarna och dylika, som ha en medelinkomst av 6 å 7 kronor om dagen, komma att bli ganska överraskade, när de få höra, att medellönenivån är 10 kronor. Det räcker för övrigt icke med 10 kronor, ty till denna semesterersättning, 10 kronor, får man lägga det belopp, som de ha i ersättning för sin militärtjänst. Jag tror således, att det blir en överraskning för dem som äro så långt på efterkalken, när det gäller lönen. Jag skulle knappt tro, att det är riktigt, om man räknar ihop lönerna för samtliga arbetare och delar ut den summan på dem. Delar man däremot ut blott efter beloppets storlek, tror jag säkerligen, att herr statsrådet har rätt.

Nu kan naturligtvis herr statsrådet med skäl säga, att då riksdagen godkänt utskottets förslag och regeringens proposition, har riksdagen under alla förhållanden godkänt de synpunkter, som herr statsrådet lagt på frågan, men jag undrar, om icke här föreligger ett litet misstag. För det första har utskottet i sin motivering så tydligt talat för den utredning även beträffande semestern, som utskottet förväntar komma till nästa år. För det andra tror jag, att riksdagen i mångt och mycket betraktar denna fråga som en av herr statsrådet utställd växel, som riksdagen finner sig nödsakad, sedan den en gång är utställd, att infria. Det är alldeles säkert, att utskottets utlåtande får riksdagens bifall, men jag tror lika säkert, att många, ja kanske majoriteten inom denna kammare, helst skulle sett, att denna proposition i förevarande form aldrig hade framlagts för riksdagen.

Fröken Andersson: Herr talman! Egentligen skulle jag vilja ingå på ett närmare bemötande av herr Barnekows uppfattning beträffande den normanska reservationen, men det lönar sig knappast att upptaga tiden nu med detta, utan jag nöjer mig, herr talman, med att under hänvisning till den motivering, som återfinnes i herr Normans m. fl. reservation, yrka bifall till nämnda reservation.

Herr Ericsson i Kinna: Herr talman! Jag skall försöka yttra mig lika kortfattat. Jag har för min del anledning att uttala tacksamhet för att propositionen om semesterersättning åt inkallade har kommit på riksdagens bord. Jag tror, att i varje fall flertalet av kammarens ledamöter måste vid närmare eftertanke erkänna, att det är särskilda omständigheter, som gjort, att propo-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)
sitionen har fått den utformning, som den har. Härför lämnades ju i första kammaren en redogörelse. Det viktigaste är emellertid, att de människor, som fått en social förmån fastställd i lag, genom statligt ingripande icke berövas denna förmån, såsom faktiskt skedde under förra året. Jag vill icke orda mer om den saken.

För min del har jag väckt en motion, i vilken jag framhöll, att man kunde acceptera, att sådana grupper, som sakna semesterrätt i det civila, få semesterersättning från staten, men att man däremot icke kunde acceptera, att personer skulle få semesterersättning från flera håll, vilket propositionens förslag i själva verket innebär. Riktigheten härav har erkänts av utskottets såväl majoritet som reservanter, men tekniska skäl sägas lägga hinder i vägen för ett bifall till motionen. Jag har emellertid icke kunnat förstå, att dessa tekniska skäl skulle vara så starka. Utskottet avslöjar i sitt resonemang, att det kan finnas personer, som få mindre ersättning från sin civila arbetsgivare än de skulle få från staten. Jag har icke kunnat få klarhet om vilka grupper det i så fall skulle vara, som ha mindre ersättning från sin civila arbetsgivare än vad staten betalar. Det förhåller sig emellertid så, att huvudsakligen grupper, vilka falla under statliga eller kommunala lönerementen, samt vissa arbetargrupper, som visserligen ha kollektivavtal men äro relativt väl betalda, få semesterersättning från arbetsgivaren även för inkallelsetiden. Jag finner utskottets skäl lätt vägande, men tydligen har det saknats vilja att bifalla motionen, såvida icke det principiella skälet varit avgörande, att man icke vill kriminalisera sociallagstiftningen. Om detta är fallet, vill jag böja mig, men i övrigt anser jag det anförda skälet vara svagt.

Jag vill emellertid passa på att skicka med en annan sak med detta utskottsutlåtande till Kungl. Maj:t. Frågan om semesterförmånerna åt de inkallade skall ju prövas, och eftersom ändring av semesterlagen ligger under omprövning skulle jag vilja hemställa, att man skall se litet närmare på hurvida icke enskilda arbetsgivare göra en förtjänst på det förhållandet, att deras arbetstagare bli inkallade till militärtjänstgöring. Jag misstänker, att det förhåller sig på det sättet, att enskilda arbetsgivare, vilka anställa vikarier i de inkallades ställe, slippa utbetala semesterersättning. Så sker nämligen, om inkallelsetiden icke varar minst sex månader och vikarierna icke kvalificerat sig för semester enligt semesterlagen. Uppgår icke vikarierna anställningstid till sex månader, bortfaller ju semesterrätten. Arbetsgivaren har då fått arbetsprestationen utförd men slipper ifrån den ersättning, som semesterlagen stadgar. Detta förhållande borde undersökas i samband med en utredning av vidare omfattning.

Jag är förhindrad att ställa något säryrkande. Ett sådant måste nämligen gå ut på återremiss till utskottet, men jag reflekterar icke alls på att ställa ett sådant yrkande i detta skede av riksdagsarbetet. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade icke haft för avsikt att yttra mig i denna kammare — jag har redan gjort det i första kammaren — med hänsyn till att tiden går. Efter det anförande, som herr Barnekow här har hållit, anser jag mig emellertid vara skyldig att göra det.

Det bör enligt min mening icke vara svårt att förstå själva utgångspunkterna för den proposition, som nu behandlas. Det förhåller sig så, att de inkallade skulle gå miste om den lagliga förmån, som den föregående talaren har erinrat om, därest ingenting särskilt åtgjordes. Eftersom de inkallade få bära bördor, som äro mycket tunga jämfört med de icke inkallades, har jag för min

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)

del ansett, att man i den mån det är möjligt skall försöka bevara åt dem det, som är dem lagligen tillförsäkrat. I många fall går det helt enkelt icke, men i den mån det är möjligt skall man låta dem behålla denna förmån. Det är utgångspunkten. Därtill kommer, att i jämförelse med alla dem, som icke bli inkallade, skulle de inkallade bli mycket orättfärdigt behandlade, om man icke vidtog en åtgärd av ungefär den beskaffenhet, som nu föreslås.

Först och främst kan det hända, att en inkallad person blir ersatt med en annan. Låt oss säga, att han blir ersatt med ett kronvrak. Jag använder icke denna benämning i någon odiös bemärkelse utan endast för korthetens skull. Vederbörande kan ju som regel icke själv hjälpa, att han är kronvrak, eftersom det är myndigheterna, som ha kasserat honom, och man skall därför icke lasta honom för det. Denna person får alltså den inkallades arbete. Han tar hans arbete och hans arbetsförtjänst och eventuellt också hans semester. Det är det ena skälet till att de inkallade med fog kunna känna sig orättfärdigt behandlade.

Det andra är kanske ännu mera vägande. Det är, att många fabriker helt enkelt stänga under semesterveckorna. De slå igen sina portar. Om då en person har varit inkallad under föregående år i låt oss säga sju månader — det är väl kanske den längsta tiden någon varit inkallad — och i år kommit tillbaka till sitt arbete, så har han förlorat hela eller större delen av sin semesterrätt för föregående år alltså av den semester, som han skulle få ut år 1941. Vad händer då? Jo, den som icke har varit inkallad och icke har fått sin ekonomi förstörd på grund av inkallelse, får semester och betalning under semestern. Den däremot, som har varit inkallad, får om man så vill en slags semester, men jag tror, att han mycket gärna skulle avstå från den, om han kunde, ty han förlorar betalningen under denna semester. Han blir helt enkelt arbetslös under semestertiden och utan arbetsinkomst. Även detta har man ansett vara ett förhållande, som man icke, i varje fall försåvitt det icke vore absolut nödvändigt, borde tolerera.

Detta är alltså utgångspunkterna för förslaget om semesterersättning, som det kallas. Jag vet icke, om jag avslöjar någon hemlighet, om jag säger, att det först i socialdepartementet utarbetade förslaget helt enkelt gick på lagens bestämmelser. När detta förslag sedan kom före i regeringen, var det emellertid åtskilliga ledamöter av regeringen, som sade, att det är visserligen sant, att man på detta sätt avskaffar en orättvisa mellan de inkallade och de icke inkallade, men man skapar i stället en orättfärdighet mellan de inkallade inbördes. Denna invändning har medfört, att konstruktionen av förslaget har blivit mycket egendomlig. Regeringens majoritet ansåg, att det första förslaget var otillfredsställande. Hade det blivit regeringens förslag, hade det väl icke kostat mer än ungefär hälften av det nu föreliggande förslaget, men man ville i alla fall icke gå på den linjen, och för min del ansåg jag mig icke kunna motsätta mig det önskemålet, att man under sådana förhållanden skulle ge lika ersättning, om också icke precis efter samma grunder, åt alla de inkallade. Man åberopade, att det finns många småbrukare, som blivit inkallade och som kanske fått skaffa arbetskraft för att ersätta sig själva och betala denna arbetskraft. Varför skulle de då icke få den förmån, som man nu skulle ge dem, som ha semesterrätt enligt semesterlagen, om de hade fått vara kvar i sitt arbete? Det finns också många hantverkare, vilkas affärer blivit mer eller mindre förstörda och som kanske också behövt avlöna en vikarie för sig själva under den tid, de varit inkallade.

Det var på dessa grunder, som lagförslaget blev så beskaffat, som det nu har blivit. Att det icke tillfredsställer logikens fordringar vill jag mycket gärna medge, och att det i formellt avseende blivit litet otympligt är natur-

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)
Igtvis också ett faktum, men antingen vill man saken, och då får man ta det som det är, eller också vill man icke saken, och det är ingenting att göra åt. Var och en får ju ta sitt ansvar. Jag tror emellertid, att det ur psykologisk synpunkt är ganska viktigt, att denna proposition blivit framlagd och att den blir antagen av riksdagen. Det kommer att ge de inkallade den känslan, att statsmakterna tänka på att upprätthålla deras förmåner, i den mån det överhuvud taget är möjligt att bevara dessa åt dem.

Vad sedan beträffar själva daghjälpn eller den ersättning av 10 kronor, som man föreslår, vill jag endast påpeka, att man måste ha ett generellt belopp. Det finns icke någon möjlighet att med ledning av den vanliga semesterlagen räkna ut efter vilka avlöningsgrunder de inkallade skulle få ersättning. Lagen innehåller ju mycket bestämda beräkningsgrunder men kan i detta fall helt enkelt icke tillämpas, utan man måste som sagt ha en generell dagspenning. Hur skall man då bestämma den? Ja, det visade sig, när man såg på lönestatistiken — vi ha härvid följt 1938 års lönestatistik — att omkring 10 kronor var det faktiska genomsnittet för de svenska arbetarna. Det betyder icke, att alla arbetare ha 10 kronor. Det betyder, att för dyrörternas del komma arbetarna i regel att få 4 kronor och ofta upp till 6 kronor mindre än de skulle ha fått, om de hade stått kvar i sitt arbete och fått sin vanliga semesterersättning. De få alltså betydligt mindre än de skulle vara berättigade till enligt semesterlagen, men det få de finna sig uti av tekniska skäl. Å andra sidan finns det grupper, som få mera, vilket framför allt gäller lantarbetare och andra, som stå nära jordbruket. De komma att få 2 å 3 kronor mer än de skulle ha varit berättigade till enligt semesterlagen. Jag för min del har emellertid mycket svårt att ansluta mig till den tanken, att många skulle berövas ända upp till låt mig säga 6 å 8 kronor av den semesterersättning, som de eljest skulle ha varit berättigade till, bara därför att man icke skulle ge lantarbetarna låt mig säga en extra slant på 2 eller möjligen 3 kronor.

Detta är som sagt grunderna för propositionen. Jag är för min del övertygad om att även om den, som det har sagts, innebär ett plotter med småbelopp, som tillsammans bli en mycket stor summa, så kommer det att väcka mycket stor tillfredsställelse bland de inkallade, att riksdagen är med om en sådan sak. Man skall icke underskatta vad det innebär för dem, att de känna, att det finns människor, som tänka på dem och hur de ha det. Dessutom skola vi, som sitta med relativt stora inkomster, icke tala alltför föraktligt om de där små beloppen, ty även 20 eller 30 eller upp till 50 kronor betyder mycket för det stora flertalet av de inkallade.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några få ord dels i egenskap av interpellant i den fråga, som behandlas i propositionen, dels i egenskap av medlem av utskottets majoritet. Efter herr statsrådets yttrande kan jag emellertid inskränka mig högst väsentligt.

Om jag nu utgår från de synpunkter, som jag framförde i min interpellation, har jag givetvis icke någon anledning att gå emot det föreliggande förslaget. Det svar, som på detta sätt kommit på min interpellation, är ju bättre än jag någonsin kunde tänka mig, när jag väckte interpellationen. Jag trodde då, att jag kanske skulle få ett ganska välvilligt svar men icke ett svar, som gick så långt i tillmötesgående och till och med långt utöver vad jag hade tänkt mig.

Jag skall endast uppehålla mig med några få ord vid den utvidgning, som propositionen och utskottets utlåtande innebära, nämligen att inkallade, som strängt taget icke äro arbetstagare, också få »en släng med av slevn». Denna

Ändrad lydelse av 4 § lagen om semester, m. m. (Forts.)

del av förslaget har ju i utskottet väckt ganska stark opposition — det måste jag erkänna — även från partivänner till mig. När man emellertid börjar tala om, som man gör från reservanternas sida, att här går man ifrån semesterlagens egna linjer och går över till något nytt på detta område, så måste jag säga, att jag icke kan förena mig med en sådan uppfattning. Om man skall tala om att vi i någon mån ha »gått ifrån semesterlagstiftningens linje», så sker det på den punkten, där det föreslås, att *arbetsgivare*, när det gäller en mycket stor del av dem, som det här är fråga om, icke skola betala ersättningen utan att *staten* skall göra det. På den punkten går man naturligtvis ifrån den gamla linje, som gäller för semesterlagstiftningen. Men i och med att man har gått in för den linjen, att staten skall betala ersättningen till de inkallade, även när det gäller personer, som icke direkt äro arbetstagare, så kan man säga, att det i stället blir den militära organisationen eller staten, som blir arbetsgivare, medan alla andra, vare sig de förut varit arbetsgivare eller icke, i och med att de bli inkallade och arbeta åt staten bli arbetstagare. För övrigt, när det nu är på det sättet, att en stor del av dem, som i det civila livet kallas för arbetsgivare, t. ex. små jordbrukare och sådana, befinna sig i lika dålig ekonomisk ställning som de rena löntagarna sedan de inställt sig i de militära leden, tycker jag, att det är mycket som talar för detta förslag. En annan sak är naturligtvis, att förslaget även kan komma att omfatta en del, som äro någorlunda välsituerade. Men procenten av dessa torde nog ej vara så stor.

Jag vill slutligen, herr talman, bara säga till herr Ericsson i Kinna, att vi ha inom utskottet mycket grundligt — jag skulle kunna hålla ett långt anförande om skälen för och emot härvidlag, men jag tror inte, att det skulle vara lämpligt så här i riksdagens sista timme — diskuterat olika sätt att lösa detta problem, som han framfört i sin motion, men vi ha gått bet därvidlag. Det gäller naturligtvis att finna en lösning, som på alla punkter är *rättvis*, och det ha vi inom utskottet, som sagt, inte kunnat i hastigheten utforma, då vi sysslat med dessa frågor.

Jag skall med denna korta motivering be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Norman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt för budgetåret 1941/42;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under femte huvudtiteln för budgetåret 1941/42 till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst och till kristillägg;

nr 210, i anledning av väckt motion om viss ändring av allmänna resereglementet;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till semesterlön m. m. för viss militär tjänstgöringstid jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till bidrag till erkända arbetslöshetskassor för budgetåret 1941/42 jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 216, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående värtjänstutbildning för skolorngdom jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 217, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till luftskyddsinspektionen: avlöningar;

andra lagutskottets memorial, nr 36, angående ersättning åt hovrättsrådet Sven Björkholm och byrådirektören Tor Jerneman, vilka inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av visst ärende; samt

budgetdeputerades memorial angående arvode åt deputerades sekreterare.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 390, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av vissa verkstäder vid Karlskrona örlogsvärv m. m.;

nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för uppförande av en verkstadsbyggnad vid Västernorrlands regemente;

nr 392, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahemsbyggnad för personal vid centrala torpedverkstaden;

nr 393, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om vissa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 m. m., i vad avser tredje huvudtiteln;

nr 394, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till kristidsstyrelserna samt bidrag till kristidsnämndernas verksamhet;

nr 395, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet;

nr 396, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 397, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 400, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 401, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 402, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

nr 403, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter; och
nr 404, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till extra utgifter;

från sammansatta stats- och bevillningsutskottet:

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utjämning av marknadspriserna för vissa förnödenheter m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 350, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för vidmakthållande av industriens produktionsförmåga och för främjande av nyinvesteringar för industriella ändamål;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; och

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin; samt

från jordbruksutskottet:

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om viss tillämpning i fråga om älgkött av lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus;

nr 407, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande älgavgifter;

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbrukets kreditkassor för budgetåret 1941/42;

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1941/42 till egnahemsorganen för handhavande av bostadsförbättringsverksamhet m. m.;

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition för visst ändamål av det för budgetåret 1941/42 anvisade förslagsanslaget till avlöningar vid statens veterinärbakteriologiska anstalt;

nr 411, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 412, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisrabatterande åtgärder på jordbrukets område m. m.;

nr 413, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående klassificering av kött; och

nr 416, i anledning av väckt motion om viss nedsättning av statens fordran av A. Elvstrand för av honom företaget virkesinköp.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.26 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 25 juni.

Kl. 10.45 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande juni.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 301, angående muntligt meddelande till riksdagen i viss fråga.

Denna skrivelse upplästes och lades till handlingarna.

Herr **talmannen** anförde nu: Jag ber att få meddela, att det sammanträde, som skall hållas enligt Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen, däri förordnats, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Chr. E. Günther skall i kammaren inom lyckta dörrar framföra meddelande i viss fråga, kommer att hållas i dag kl. 11 f. m.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 213—217, andra lagutskottets memorial nr 36 samt budgetdeputerades memorial.

§ 4.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning, nämligen statsutskottets utlåtanden och memorial nr 213—217, andra lagutskottets memorial nr 36, budgetdeputerades memorial och därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de förekomma å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 5.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 414, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.51 f. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 25 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Kammaren sammanträdde inom lyckta dörrar för att mottaga det muntliga meddelande i viss fråga, som avses i Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen den 20 innevarande juni, nr 301; och lämnades därvid ordet åt hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Günther*, som till kammaren framförde det i skrivelsen avsedda meddelandet.

Överläggning följde härpå, varefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12 på dagen.

In fidem
Sune Norrman.
